

WILLIAMSŮV SYNDROM: POKYNY PRO PEDAGOGY

Fionnuala Tynan, Hyelin Kye a Jo Van Herwegen

Tyto pokyny byly vytvořeny pro Nadaci Williamsova syndromu, evidovanou pod čísly charitativní organizace: 281014 (Anglie & Wales) and SC049897 (Skotsko).

Pro více informací o Nadaci Williamsova syndrome navštivte:

www.williams-syndrome.org.uk nebo enquiries@williams-syndrome.org.uk.

Český překlad: Mgr. Hana Kubíková a Mgr. Lenka Hrnčířová, 2022,

Willík – spolek pro Williamsův syndrom, z.s., www.spolek-willik.cz

Williamsův syndrom – Pokyny pro pedagogy

Copyright © 2021 University College London

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace, s výjimkou Deníku každodenního učení a Profilu dítěte, nesmí být reprodukována bez předchozího písemného souhlasu držitele autorských práv – to zahrnuje kopírování, skenování a nahrávání. Deník každodenního učení a Profil dítěte mohou být kopírovány pouze pro použití ve třídě.

Vyvinuli jsme veškeré úsilí, abychom v rámci těchto Pokynů označili zdroje a autory. Pokud se domníváte, že jsme něco neúmyslně přehlédli, prosím kontaktujte nás prostřednictvím Nadace Williamsova syndromu (enquiries@williams-syndrome.org.uk) a my to v dalších vydáních uvedeme na pravou míru.

Webové adresy byly v době publikace těchto pokynů aktuální a správné, ale v průběhu času mohly být změněny, případně přestaly být aktivní.

E-mail: enquiries@williams-syndrome.org.uk

Web: www.williams-syndrome.org.uk

ÚVOD

Tyto Pokyny jsou určeny pedagogům, kteří hledají výchozí bod nebo rychlého průvodce pro svou snahu podpořit potřeby žáků s Williamsovým syndromem (dále jen WS) a zajistit jejich plnohodnotné začlenění do školního prostředí. Poskytované rady a návrhy vycházejí z nejnovějších výzkumů o WS, jakož i z četných diskusí ve fokusních skupinách se zúčastněnými stranami (tj. rodiči, učiteli, asistenty pedagoga, dalšími pedagogickými pracovníky a s dětmi s WS). Čerpají také z knihy **“WiSHES. Williamsův syndrom: holistické vzdělávací strategie”**, kterou napsala Dr. Fionnuala Tynan, jedna ze spoluautorek tohoto materiálu.

Vzhledem k tomu, že tyto Pokyny vznikly na základě spolupráce a jsou založeny na důkazech a praktických zkušenostech, jsou informace a návrhy v nich obsažené dobře aplikovatelné v reálném životě. Součástí každého oddílu jsou také "Nejlepší tipy" s radami pro pedagogy, které lze prakticky uplatnit ve třídě. V celém dokumentu jsou také uvedeny konkrétní citace s radami z diskusí se zúčastněnými stranami v rámci fokusních skupin.

Je důležité, aby čtenář vzal při zvažování návrhů uvedených v tomto dokumentu v úvahu variabilitu profilu WS (Van Herwegen a kol., 2011), stejně tak jako potřebu individuálního přístupu ke každému dítěti. Vzhledem k rozdílům ve schopnostech a v obtížích, které se mezi dětmi s WS vyskytují, jsme se rozhodli nerozdělovat návrhy podle věku nebo školního ročníku. Pedagogové by měli vždy pracovat podle vývojového stupně dítěte. Tyto pokyny obsahují část věnovanou různým školním prostředím a přechodům mezi nimi, včetně toho, jak tato prostředí a změny mohou ovlivnit poskytované rady. V celém dokumentu lze nalézt žluté rámečky, které upozorňují na variabilitu v profilu a umožní čtenáři zvážit využitelnost rad a tipů pro konkrétní dítě.

Na konci těchto pokynů najdete dvě šablony. První, nazvaná **Deník každodenního učení**, je určena pro použití jako deník pro asistenty pedagoga, speciální pedagogy a učitele, kteří jeho prostřednictvím mohou informovat rodiče nebo pečující osoby o každodenních činnostech dítěte, jeho pokrocích, prostředí ve třídě a oblastech, ve kterých je třeba se zlepšit, a také k tomu, aby mohli sami reflektovat svou praxi. Druhá šablona, nazvaná **Profil dítěte**, může být využita k zaznamenávání učebního profilu dítěte, jeho silných stránek a potřeb, a také způsobů, kterými je možné podpořit jeho vzdělávací aktivity. Profil dítěte je možné používat ve spolupráci s dítětem nebo s jeho rodiči ke stanovení cílů, stejně tak může sloužit jako zdroj přehledných a strukturovaných informací o vzdělávacím profilu dítěte pro zastupující učitele, nebo budoucí učitele na dalších stupních vzdělávání.

Pro potřeby tohoto textu budeme používat termín dítě s WS a budeme psát o nich/jejich.

Obsah

Williamsův syndrom – pokyny pro pedagogy	1
Úvod	3
Pojmy a zkratky.....	6
Co je Williamsův syndrom?.....	8
Obecné kognitivní schopnosti: Vliv na učení.....	11
<i>Vnímání a pozornost.....</i>	<i>12</i>
<i>Nejlepší tipy pro schopnost vnímání a pozornosti.....</i>	<i>13</i>
<i>Řečové a jazykové schopnosti.....</i>	<i>14</i>
<i>Nejlepší tipy pro řečové a jazykové schopnosti.....</i>	<i>15</i>
<i>Paměť.....</i>	<i>17</i>
<i>Nejlepší tipy pro paměťové schopnosti</i>	<i>17</i>
<i>Motorika.....</i>	<i>18</i>
<i>Nejlepší tipy pro motoriku a koordinaci.....</i>	<i>19</i>
<i>Vizuálně-prostorové schopnosti</i>	<i>20</i>
<i>Nejlepší tipy pro vizuálně-prostorové schopnosti</i>	<i>21</i>
Akademický rozvoj	22
<i>Silné stránky v učení.....</i>	<i>22</i>
<i>Nejlepší tipy pro využití silných stránek v učení</i>	<i>22</i>
<i>Efektivní výuka dětí s WS.....</i>	<i>23</i>
<i>Nejlepší tipy pro efektivní výuku.....</i>	<i>25</i>
<i>Matematika</i>	<i>26</i>
<i>Nejlepší tipy pro matematiku.....</i>	<i>27</i>
<i>Čtení</i>	<i>28</i>
<i>Nejlepší tipy pro čtení</i>	<i>29</i>
<i>Psaní</i>	<i>30</i>
<i>Nejlepší tipy pro psaní</i>	<i>31</i>
<i>Aktivita: Zastav se a uvažuj</i>	<i>31</i>
Úzkost	32
<i>Obvyklé příznaky úzkosti</i>	<i>32</i>
<i>Nejlepší tipy pro úzkost.....</i>	<i>33</i>
Smyslové potřeby	34
<i>Zvuk</i>	<i>34</i>
<i>Nejlepší tipy pro hyperakuzi/přecitlivělost na zvuky</i>	<i>34</i>
<i>Další smyslové potřeby.....</i>	<i>35</i>
<i>Nejlepší tipy pro další smyslové potřeby</i>	<i>35</i>
<i>Aktivita: Zastav se a uvažuj</i>	<i>35</i>

Obsah - pokračování

Sociální vztahy a rozvoj	36
<i>Podpora kamarádů</i>	37
<i>Nejlepší tipy pro sociální vztahy a rozvoj</i>	38
Emoce a problémy s chováním.....	39
<i>Nejlepší tipy pro emoce a problémy s chováním</i>	40
Nácvik sebeobsluhy a trénink samostatnosti	41
<i>Jídlo a stravování.....</i>	41
<i>Nejlepší tipy pro stravování</i>	42
<i>Oblékání</i>	43
<i>Nejlepší tipy pro oblékání</i>	43
<i>Nácvik toalety.....</i>	44
<i>Nejlepší tipy pro toaletu</i>	45
Přechody	46
<i>Každodenní přechody v rámci školy.....</i>	46
<i>Nejlepší tipy pro každodenní přechody v rámci školy.....</i>	47
<i>Přechody z ročníků</i>	47
<i>Nejlepší tipy pro přechody z ročníků.....</i>	48
<i>Přechody z jedné školy do druhé</i>	49
<i>Nejlepší tipy pro přechod z jedné školy do druhé</i>	49
Typy škol a potřebná podpora	50
<i>Běžné školy</i>	51
<i>Speciální vzdělávací zařízení.....</i>	52
<i>Potřebná podpora ve škole</i>	53
Další zdroje / Na koho se obrátit	54
<i>Online zdroje</i>	54
<i>Knihy, články a další zdroje</i>	54

POJMY A JEJICH VÝKLAD

Onomatopoeie (zvukomalebnost): slovo popisuje určitý zvuk, který foneticky napodobuje zvuk děje nebo činnosti, ke kterému se vztahuje (např. brr, mňau, bác, cink)

Sluchová paměť: Schopnost přijímat, uchovávat a vybavovat si ústně podané informace (např. schopnost vybavit si pokyny).

Chronologický věk: Věk dítěte z hlediska doby, která uplynula (v letech, měsících, dnech) od jeho narození.

Mentální (vývojový) věk: Měřítka fyzického, kognitivního a behaviorálního vývoje dítěte ve vztahu k typickému dítěti ve stejném chronologickém věkovém rozmezí (např. dítě s Williamsovým syndromem, kterému je 9 let, může vykazovat mentální věk 5 let).

Expresivní jazykové dovednosti: Označuje schopnost sdělovat své potřeby, přání a myšlenky prostřednictvím verbální nebo neverbální komunikace. To znamená schopnost vytvořit větu, která dává smysl a je gramaticky správná. Důraz je kladen na výsledek (tj. tvorbu slov, gest atd.).

Receptivní jazykové dovednosti: Označuje schopnost porozumět jazyku (ať už v ústní nebo písemné podobě). Zahrnuje schopnost porozumět instrukcím (např. "sedneme si do kruhu"). Zaměřuje se na vstupní informace (tj. porozumění pokynům, směrnicím, větám přečteným z knihy).

Hyperakuze: Týká se citlivosti a snížené tolerance vůči zvukům. Lidé s hyperakuzí často považují běžné zvuky za nesnesitelné, zatímco hlasité zvuky, jako je školní zvonění nebo hlasitý hovor ve třídě, jim mohou způsobovat bolest nebo nepohodlí.

Pragmatika: Studium toho, jak kontext přispívá k významu jazyka, a používání jazyka v kontextu.

Metakognitivní dovednosti: Označuje soubor dovedností, které souvisejí se sebeuvědoměním člověka o jeho znalostech, schopnostech, způsobu jednání a způsobu vybavování si a uchovávání informací. Zahrnují plánování, zpracování a hodnocení. Dítě, které ví, že se lépe učí prostřednictvím hudby, může tuto znalost uplatnit tak, že si složí popěvek, který obsahuje slova nebo fakta, která se chce naučit.

Hrubá motorika: Dovednosti, při kterých se používají velké svalové pohyby (např. běh, chůze, sed, skoky).

Jemná motorika: Dovednosti, při kterých se používají menší svaly (např. kreslení, uchopování předmětů atd.).

Relační jazyk: Odkazuje na jazyk, který vyjadřuje vztah mezi dvěma nebo více věcmi (např. větší, více, později, starší atd.).

Vizuálně-prostorová inteligence: Týká se schopnosti vnímat vizuální svět a komunikovat s ním. Zahrnuje více vizuálně-prostorových dovedností, jako je prostorová pozornost, prostorové povědomí a prostorová paměť.

Prostorová pozornost: Souvisí se schopností mozku věnovat pozornost určitému místu v prostoru nebo oblasti v zorném poli.

Prostorové vnímání: Souvisí se schopností mozku chápat, kde se v prostoru nacházejí jiné předměty nebo lidé ve vztahu k poloze těla. To znamená, že si uvědomujete, zda je objekt blízko nebo daleko.

Prostorová paměť: Souvisí se schopností mozku ukládat a vyhledávat informace potřebné k naplánování cesty na požadované místo nebo k vybavení si místa, kde došlo k nějaké události.

Pracovní paměť: Vztahuje se k procesům, které se podílejí na aktivním udržování nebo uchovávání informací v mysli při nějakém jiném procesu (např. schopnost úspěšně si zapamatovat si slovo, které učitel právě diktuje, a současně si brát list papíru a hledat tužku).

Subitizace: Schopnost rychlého posouzení množství věcí na první pohled.

CO JE WILLIAMSŮV SYNDROM?

Williamsův syndrom (WS) je neurovývojové genetické onemocnění, které ve Velké Británii **postihuje přibližně jednoho z 18 000 lidí** (zdroj: Nadace Williamsova syndromu). Vyznačuje se společenskou povahou, vysokou empatií, vysokým výskytem úzkosti a obtížemi v učení. WS je způsoben chybějícím genetickým materiálem na sedmém chromozomu. Jedním z chybějících genů v této oblasti je gen produkující bílkovinu elastin, zodpovědnou za zajištění pružnosti částí těla, jako jsou svaly, cévy, kůže, mozek a další vnitřní orgány.

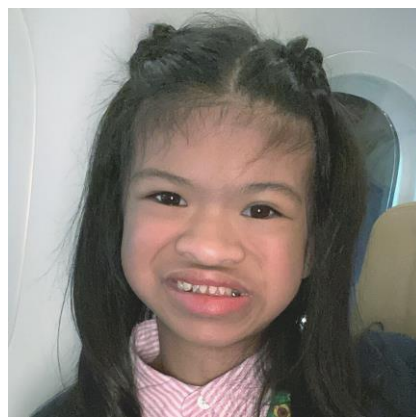
Většina případů WS vzniká náhodně a ojediněle. Možnost, že rodiče budou mít další dítě s WS, je velmi nepravděpodobná a není vyšší než původní riziko. U sourozenců jedinců s WS není zvýšená pravděpodobnost, že budou mít dítě s WS. Existuje však 50% pravděpodobnost, že dítě jedince s WS zdědí genetickou poruchu svého rodiče.

Mnoho dětí s WS má zřetelný vzhled obličeje (malá brada, silnější rty, menší nos a široká ústa) a menší postavu (průměrná výška 152 cm u žen a 167 cm u mužů). Mohou mít řadu zdravotních problémů ovlivňujících jejich vývoj a zdravotní stav: ledvinové a srdeční problémy, zvýšený krevní tlak, vysokou hladinu vápníku, kloubní a svalové problémy (včetně kýly) a/nebo zubní abnormality. Tyto potíže mohou mít mírné až závažné projevy.

Doporučuje se, aby všechny děti s WS pravidelně navštěvovali klinické specialisty a pediatry. Více informací naleznete v sekci "Klinické pokyny a výzkum" na webových stránkách Nadace Williamsova syndromu: www.williams-syndrome.org.uk (v ČR na stránkách spolku Willík v sekci Praktické informace pro lékaře: <https://www.spolek-willik.cz/prakticke-informace/informace-pro-lekare/>)

Celkově bývá vývoj u WS opožděný (může se projevovat jako u mladších typicky se vyvíjejících dětí) a je často atypický. Například zatímco zdravé děti ukazují na předměty předtím, než se naučí řeč, případně v průběhu učení se řeči, děti s WS začínají často ukazovat až dlouho poté, co začaly mluvit (Laing et al., 2002).

Děti s WS mají řadu silných stránek spojených s jejich onemocněním, ale vykazují nerovnoměrný kognitivní a behaviorální profil (viz přehled níže). Většina dětí má mírné až středně těžké obtíže s učením a obecné skóre IQ se pohybuje mezi 40-60 (Martens et al., 2008), ačkoli ve výsledcích subtestů IQ existují značné rozdíly. Zatímco jejich jazykový vývoj je opožděný, většina dětí s WS vykazuje silné stránky ve verbálních schopnostech ve srovnání s jejich celkovými schopnostmi a zejména ve srovnání s nízkými vizuálně-prostorovými schopnostmi. Pouze malý počet dětí s WS zůstává neverbální nebo málo mluvících.

Více informací najdete na webových stránkách Nadace Williamsova syndromu v sekci "Klinické pokyny a výzkum":

www.williams-syndrome.org.uk

V České republice hledejte informace na webových stránkách:

<https://www.spolek-willik.cz/>

Obecný profil učení dětí s Williamsovým syndromem

- Relativně dobrá mluvená řeč, ale horší porozumění ve školním věku
- Dobrá krátkodobá paměť (zejména schopnost slovního opakování)
- Mírné až středně těžké poruchy učení, které mohou způsobovat pomalejší zpracování informací a porozumění
- Slabá pracovní paměť a plánovací schopnosti
- Výrazné problémy s hrubou a jemnou motorikou
- Výrazné obtíže se zrakově prostorovou orientací

Chování dětí s Williamsovým syndromem

- Společenské a přátelské
- Starostlivé a empatické vůči ostatním
- Omezený rozsah soustředění
- Příliš přátelské vůči dospělým
- Nadměrná úzkost a obavy
- Zaujatost předměty a tématy
- Přecitlivělost na zvuky
- Strach z výšek/nerovných povrchů

Silné stránky dětí s Williamsovým syndromem

- Dobrá sluchová paměť
- Vysoká společenskost a přátelskost
- Muzikálnost
- Dobrý mluvený projev
- Skvělá paměť na obličeje a oblíbená témata
- Silná emoční inteligence / empatie

"Zjistěte, jaká strategie na dítě funguje, jak se učí [...] počítat a psát, jak využívá své hudební schopnosti a velmi dobrou sluchovou paměť'. Pochopte, že mohou mít úzkosti a že potřebuje více času než dítě, které nemá žádné speciální potřeby, ALE že je schopné".

Všechny děti s WS jsou jedinečné a mají různé silné stránky a problémy. Jejich silné stránky však lze využít k podpoře jejich vzdělávacího potenciálu a se správnou podporou se děti s WS mohou naučit překonávat své obtíže.

K zaznamenání individuálních silných a slabých stránek dítěte použijte šablonu Profil dítěte, kterou najdete na konci těchto Pokynů.

OBECNÉ KOGNITIVNÍ SCHOPNOSTI: VLIV NA UČENÍ

- Je důležité vzít v úvahu, že většina dětí s WS má mírné až středně těžké potíže v učení, což znamená, že se v některých oblastech pravděpodobně učí pomaleji než jejich vrstevníci a mohou být na nižším vývojovém stupni než je jejich chronologický věk. Obvykle také potřebují více času na zpracování jazyka a emocí.
- Při tvorbě individuálních vzdělávacích plánů pro práci s dítětem vždy berte v úvahu rozdíl mezi chronologickým a mentálním věkem dítěte (viz kapitola "Akademický rozvoj").
- Vzdělávací profil dítěte s WS není lineární, ale spíše "útržkovitý", s vrcholy a poklesy v různých oblastech. Dítě s WS se může jeden den něco naučit, ale druhý den se zdá, že to zapomnělo. Proto potřebuje hodně opakování a upevňování, dokud se danou dovednost, schopnost, skutečnost opravdu nenaučí a neosvojí si ji.
- Silné stránky dítěte mohou zakrývat jeho potřeby. Například silná emoční inteligence, sociální dovednosti a vyjadřovací schopnosti mohou maskovat jeho potíže s porozuměním nebo potřeby v oblasti učení.

Vnímání a pozornost

- Až 75 % dětí s WS má potíže se zrakem (např. strabismus / šilhání, dalekozrakost nebo problémy se zrakovou ostrostí). Mnoho dětí s WS má také špatné prostorové (3D) vidění. To znamená, že pro děti s WS je výhodné sedět v přední části třídy v blízkosti tabule. Za zmínku stojí, že potíže mohou způsobovat i stránky v učebnicích plné poznatků a obrázků, doporučujeme informace na pracovních listech raději rozložit a redukovat.
- Pro děti s WS je obtížné přesouvat pohled z jednoho bodu na druhý, zejména když jsou přítomny dva předměty nebo věci – je pravděpodobně zůstanou déle fixováni na jednu věc. Možná jim bude třeba výslovně říct, kam se mají dívat. Je užitečné poklepat na tabuli, abyste přitáhli jejich pozornost k něčemu, co vysvětlujete.
- Děti s WS se rády dívají na obličeje a často zírají do tváře jiných lidí. Během této doby nemusí být schopny naslouchat nebo přijímat informace. Nemusí být proto zrovna přínosné chtít po nich, aby se na vás při odpovědi na otázku dívaly. Potíže může způsobit také to, že zírají na spolužáky. Někdy bude nutné vysvětlit spolužákovi situaci individuálně, aby ji pochopil.
- U dětí s WS je běžné, že "čtou" z tváří emoce, což je může rozptylovat. Mohou se také snažit číst ve vaší tváři, když odpovídají na otázku, a snažit se vám dát takovou odpověď, o které se domnívají, že ji očekáváte.
- Děti s WS často nedokážou potlačit nepodstatné informace (ať už jsou podávány ústně nebo vizuálně). Při ústním zadávání pokynů jim krátké věty pomohou pochopit zadaný úkol. Vizuální informace by měly být předávány bez nepodstatných obrázků nebo informací. Pokud je to možné, je také lepší, aby informace byly prezentovány spíše v bodech než jako vyprávění.
- Děti s WS mají ve srovnání s typicky se vyvíjejícími dětmi zvýšené riziko ztráty sluchu nebo sluchových obtíží.
- Může se stát, že nebudou věnovat pozornost tomu, o čem se zrovna mluví, ale pravděpodobně to bude způsobeno rozptýlením, zaměřením jejich pozornosti k něčemu jinému, nebo úzkostí.
- Nejvýznamnějším aspektem sluchu u WS je "hyperakuze" neboli zvýšená citlivost na určité zvuky. Touto problematikou se zabývá oddíl "**Smyslové potřeby**".
- U dětí s WS může být problém s výdrží, což znamená, že se mohou snáze unavit než jejich vrstevníci, a proto potřebují čas na odpočinek a načerpání energie. Lze je podpořit několika krátkými přestávkami během školního dne.

- Pro děti s WS může být obtížné sedět v klidu a poslouchat delší dobu. Některé děti opakovaně vstávají ze židle a pohybují se po třídě. Užitečné jsou pravidelné pohybové přestávky. Můžete pro ně připravit úkoly, které budou dělat jako pohybovou přestávku, například rozdávání papírů nebo rozsvěcení či zhasínání světel. Tato nadměrná aktivita často souvisí s jejich smyslovými potřebami. Pokud je jejich hyperaktivita náročná, měli byste se poradit s ergoterapeutem.
- Mohou být také nesoustředěné, přičemž intenzita nesoustředěnosti se u jednotlivých dětí liší. Povzbuzujte je, aby se koncentrovaly na krátké časové úseky, a v případě potřeby jim dávejte žetony nebo odměny, aby se jejich schopnost soustředění zvýšila. S jejich roztržitostí však lze pracovat pozitivně, protože pokud se cítí rozrušené, mohou se snadno rozptýlit svými specifickému zájmy nebo hračkami.
- Níže najdete tipy, jak podpořit dítě, které se snadno rozptýlí.

Nejlepší tipy pro schopnosti vnímání a pozornosti

1. Učte v krátkých časových úsecích, které umožňuje např. pětiminutové soustředění dítěte. Pochvalte je a dopřejte jim krátkou přestávku, než budou pokračovat.
2. Zajistěte pravidelné krátké přestávky. Někdy dítě prostě potřebuje přestávku, aby načerpalo síly! Dopřejte jim čas na poslech hudby nebo prolistování knihy. I procházka kolem židle nebo zazpívání jedné písničky jim pomůže znovu získat pozornost.
3. Zařazujte pravidelné zklidňovací přestávky, protože třídy mohou být hlučné a pobyt v nich náročný. Krátká přestávka v klidné místnosti nebo prostoru může velmi pomoci.
4. Používejte knihy a programy s redukovanými obrázky a barvami, abyste se vyhnuli přestimulování.
5. Posadte dítě do přední části třídy, abyste mu pomohli rychle se znovu soustředit, pokud ztratí pozornost. Nebo ho posadte vedle žáka, který by mu mohl pomoci s koncentrací, nebo který s ním dobře spolupracuje.
6. Po položení otázky nechte čas na rozmyšlenou, maximálně do 10 sekund, než začnete dávat další podněty nebo otázku opakovat (zejména pokud je dítě malé).

Rada od rodiče: Co funguje

„Očekávejte pět minut soustředění, to je to kouzlo! Za pět minut se [s dětmi s WS] dá zvládnout spousta učení.“

Řečové a jazykové schopnosti

- Děti s WS mají tendenci projevovat velký zájem o konverzaci a o jazyk obecně. Mnohým se líbí hudebnost jazyka a mají rády jeho rytmus a rýmy. Jejich silná společenská povaha jim pomáhá, aby měly zájem zapojit do verbální komunikace, zejména s dospělými.
- Jazykové schopnosti dětí s WS mohou být klamné. To může vést k přeceňování jejich ostatních schopností. Je to proto, že často existuje kontrast mezi dobrými mluvenými (expresivními) jazykovými schopnostmi dítěte a jeho slabými schopnostmi porozumění (receptivními jazykovými schopnostmi).
- Malé procento dětí s WS zůstává minimálně verbálních (nemluvících). V těchto případech se doporučuje pravidelný kontakt s logopedem.
- Vývoj řeči je u všech dětí s WS opožděný a atypický. Některé jazykové schopnosti jedinců s WS silně korelují s jejich celkovými kognitivními schopnostmi (např. gramatické schopnosti), zatímco skóre slovní zásoby je často vyšší než celkové kognitivní schopnosti.
- Malé děti mohou mít kromě problémů s porozuměním také problémy s výslovností. Těm můžeme pomoci tím, že je povzbudíme, aby při mluvení zpomalily, a že navážeme spolupráci s logopedem.
- Ačkoli v dospívání je většina jedinců s WS schopna vytvářet složitá gramatická souvětí, porozumění komplexnějším gramatickým strukturám je často nedostatečné (jedná se třeba o vložení vedlejší věty a předložky, stejně jako pojmy týkající se času, množství a prostoru). Mohou se zlepšit pomocí cílených jazykových cvičení.
- Děti s WS jsou často schopny opakovat pokyny nebo příběhy slovo od slova, ale mohou mít potíže s pochopením toho, co se po nich žádá, nebo s pochopením jednoduchých pojmů.
- Velmi časté jsou pragmatické potíže, včetně přílišného spoléhání se na kontext pro pochopení toho, co bylo řečeno, opakování otázek, používání stereotypních frází a omezené porozumění abstraktním výrazům, sarkasmu nebo ironii.
- Přestože jsou velmi nadšenými vypravěči a používají hodně nadsázky nebo dramatickosti, mají často potíže s pochopením dějových sekvencí nebo s výběrem informací, které posluchač potřebuje ke sledování příběhu, zejména pokud je příběh nezajímá nebo pokud se nachází nad jejich úrovní porozumění.
- Kvůli své neochotě používat slova s negativní konotací a kvůli snaze zalíbit se ostatním se dítě může také zdráhat přiznat, že úkolu neporozumělo.

- Mnoho dětí s WS má oblíbená témata a může o nich chtít mluvit neustále a dokola. Zkuste si všimnout, kdy se to děje, protože to může být příznak úzkosti. Dítě se může vracet ke svému speciálnímu zájmu zejména tehdy, pokud ho vyučovaný obsah nudí, pokud se ve třídě křičí, pokud není schopno se zapojit do diskuse o aktuálním tématu nebo pokud se samo snaží uklidnit. Rozhovor o oblíbeném tématu může být také způsobem, jak se vykroutit z úkolu, který se jim nelíbí!
- Některé děti s WS mohou mít potíže s regulací hlasu a může být nutné je naučit mluvit přiměřeně hlasitě. Užitečné mohou být dramatické aktivity a podpora logopeda.

Nejlepší tipy pro řečové a jazykové schopnosti

1. Ujistěte se, že dítě plně porozumělo vašim pokynům. Dobré vyjadřovací schopnosti dítěte a jeho dychtivost vyhovět mohou vést k tomu, že bude souhlasit s pokyny nebo předstírat, že pojmy chápe, přestože jim plně neporozumělo (v důsledku špatných receptivních jazykových schopností).
2. Zvažte logopedickou péči. Děti s WS z ní mají prospěch od kojeneckého věku až do dospívání. V prvních letech by se terapie měla zaměřit na komunikační gesta, jako je ukazování, na počáteční konverzační dovednosti, jako je střídání, a také na produkci řeči a porozumění. U starších dětí a dospívajících s WS by se logopedická terapie měla věnovat gramatickému porozumění, porozumění vztahům v jazyce a produkci řeči a jazykovou pragmatiku.
3. Používejte při sdělování informací jednoduchý jazyk. Tím využijete silné stránky dítěte (silná sluchová paměť, ochota naslouchat ostatním) a ujistíte se, že dítě plně porozumělo.
4. Používejte doslovný jazyk a vyhýbejte se obraznému vyjadřování a ironii. Vyhněte se sarkasmu, protože není pravděpodobné, že by mu dítě porozumělo, příp. pokud by ho chápalo, dost možná by to zranilo jeho city.
5. Vytvořte osnovu a posloupnost děje v příběhu. Na začátku příběhu řekněte dítěti, na co se má při poslechu soustředit. Zrekapitulujte hlavní body příběhu prostřednictvím explicitního učení, např. kdo, kde, kdy, co, proč, jak a/nebo nejprve, pak, nakonec. Explicitně děti naučte, jak začít, jak vylíčit, co se událo potom, a jak skončit.
6. Pokud je to možné, poskytněte podporu v podobě obrázků. Zobrazování obrázků z reálného života podporuje porozumění dítěte ve všech tematických oblastech - internetové obrazové zdroje jsou dnes široce dostupné.

Nejlepší tipy pro řečové a jazykové schopnosti (pokračování)

7. Omezte konverzaci o oblíbeném tématu dítěte a jeho otázky o mazlíčcích. Dejte jasné najevo, že na ně odpovíte pouze jednou nebo je budete probírat pouze za odměnu během speciálně vymezeného času. Jindy je dospělý může ignorovat nebo změnit téma. Klíčová je důslednost. Snažte se také pochopit, kdy se dítě vrací ke svému oblíbenému tématu, a zvažte jeho možnou funkci (mohlo by jít o to, že se snaží vyhnout úkolu, který je pro ně příliš obtížný).

8. Využívejte divadelní a dramatické aktivity k procvičování jazyka. Působí pozitivně na emoční inteligenci dětí a mohou jim zpříjemnit jazyková cvičení.

Někteří učitelé mohou dávat přednost podpoře vnitřní motivace dítěte (např. prostřednictvím pocitu úspěchu po vyřešení úkolu nebo prostřednictvím delšího času na odpočinek) před vnější motivací (např. prostřednictvím vnějších odměn, jako jsou nálepky, hračky, ceny). To, co funguje, bude odvislé na konkrétním dítěti. Mějte na paměti, že děti se mohou stát na vnější motivaci a odměnách závislými a s postupem času může být obtížné tento postup udržet. Reflexivní praxe (zpětná reflexe svých postupů) je důležitým aspektem při posuzování toho, které praktiky jsou pro dítě skutečně přínosné a které jsou náplastí, která dítě na chvíli uklidní, ale z dlouhodobého hlediska se stanou neúčinnými.

Pomocí **Profilu dítěte** zjistěte a poznamenejte si, jaký druh motivace na dítě funguje.

Paměť

- Děti s WS mají velmi dobrou verbální krátkodobou paměť, což znamená, že jsou velmi zdatné ve slovním opakování toho, co jste řekli (někdy aniž by rozuměly tomu, co jste řekli).
- Mají dobrou paměť na obličeje a na určitá fakta, která se týkají jejich oblíbených témat.
- Mají také dobrou hudební paměť, která zahrnuje hudbu, rytmus a neobvyklá slova. Často si zapamatují víceslabičná slova, fráze s aliterací a rýmem a slova s onomatopoií.
- Často však mají špatnou pracovní paměť, což znamená, že je pro ně obtížné pracovat s informacemi a zároveň je udržovat v paměti. Pomoci by jim mohly obrazové nebo jiné konkrétní pomůcky.

Nejlepší tipy pro paměťové schopnosti

1. Učte po částech. Naučte dítě, jak si samo informace rozdělit na části.
2. Poskytněte při výuce paměťové pomůcky (např. vizuální obrázky, dějové linie).
3. Propojte učení s muzikálností dítěte; učte podle písničky, kterou má dítě rádo, nebo učte v rytmu (např. rozvrh).
4. Učte prostřednictvím osobních příběhů ostatních. Tím oslovíte silnou emoční inteligenci a společenskost dítěte.
5. Vztahujte obsah k životu dítěte a/nebo jeho prostředí. Ještě lepší je, pokud jej můžete propojit se zvláštním zájmem dítěte.
6. Zajistěte, aby dítě zažilo úspěch, aby mělo z vyučovaného obsahu/dovednosti dobrý pocit.
7. Vyučované informace několikrát zopakujte, aby se uložily do dlouhodobé paměti.
8. Chvalte dítě, když použije metakognitivní dovednost k zapamatování látky.

Motorika

- Děti s WS mají tendenci mít slabý svalový tonus, který ale s věkem sílí. To má zpočátku vliv na hrubou motoriku a projevuje se obtížemi při takových dovednostech, jako je chůze, běh, skákání, poskakování a házení/chytání předmětů. Bude to mít pravděpodobně dopad také na tělesnou výchovu ve škole.
- Nízký svalový tonus má také vliv na jemnou motoriku, jako je psaní a zvládání běžných životních dovedností (zapínání knoflíků nebo zavazování tkaniček).
- U dětí s WS je vysoká pravděpodobnost hypermobility kloubů, což vede k tomu, že mohou mít trvalé bolesti kloubů. To může mít vliv na kvalitu jejich spánku, učení (kvůli nepohodlí) a emoční nastavení, což může vést ke snížené odolnosti.
- Mnoho dětí má kloubní kontraktury (kloub nelze zcela narovnat), což může ovlivnit jejich schopnost provádět určité úkony, jako je např. narovnávání paží při chůzi po čáře nebo kladině nebo úplné propnutí kolen.
- Často mají špatnou koordinaci ruka – oko a mohou mít potíže s dovednostmi, jako je vkládání peněz do kasičky, vyhazování dopisu do schránky, navlékání předmětů nebo zapínání knoflíků.
- Všechny děti se však v těchto úkolech časem zlepší, pokud se jim dostane ujištění, podpory a dostatečného tréninku.

Rady od rodičů a dětí s Williamsovým syndromem: Co funguje

"Naše dcera měla velké problémy s mezerami mezi slovy a používala dřevěnou tyčku od lízátka, která jí při čtení pomáhala. Ne vždy ji používala k fyzickému odměření mezery, jakmile se jí to podařilo, často stačilo mít ji před sebou." (otec sedmnáctiletého dítěte s WS).

"[Získal jsem silné prsty tím, že jsem dělal] hodně fyzioterapie a hodně ergoterapie a cvičil jsem [ale] někdy potřebuji přestávku pro ruce." (8leté dítě s WS).

Nejlepší tipy pro motoriku a koordinaci

1. Posilování svalů. Svaly se používáním stávají silnějšími. K posilování síly rukou a úchopu používejte pomůcky jako je modelína nebo stavebnice LEGO®.
2. Předkládejte úkoly, jako je třídění a přiřazování předmětů a tvarů. To jsou důležité dovednosti, které je třeba zvládnout, než dítě přejde k základům čtení a psaní. Dbejte na to, aby byl úkol pro dítě zajímavý.
3. Zajistěte účast při sportu a hrách (při tělocviku). To, že může mít dítě pohybové potíže, neznamená, že se nebude chtít těchto aktivit účastnit. Děti s WS často uvádějí, že jsou to jejich oblíbené školní aktivity. Dbejte na to, aby se zapojily do Sportovních dnů.
4. Kdykoli je to možné, použijte hudbu. Děti s WS si pohyb nebo cvičení s hudbou užívají mnohem více než bez hudby. Pouštění hudby během pohybových aktivit může podpořit jejich vyšší zapojení. Snažte se hudbu začlenit do vhodných cvičení hrubé/jemné motoriky, jako je balancování, hra s míčem, navlékání korálek apod. K podpoře raného percepčně-motorického vývoje lze využít také tleskání do hudby a bicí nástroje.
5. Zapojte dítě do tance, aby si zlepšilo koordinaci a vytrvalost.
6. Povzbuzujte dítě, aby si s vámi povídalo o jednotlivých krocích úkolu. Děti s WS mají relativně silné stránky v mluveném projevu a sluchové paměti.

Mnoho dětí s WS má prospěch ze spolupráce s ergoterapeutem. Obraťte se na ergoterapeuta, abyste se informovali o nejlepších možnostech a metodách podpory jejich motorických a koordinačních obtíží.

Vizuálně-prostorové schopnosti

- Vizuálně-prostorové poznávání je pro děti s WS obtížné. Patří sem prostorové vnímání (prostorová pozornost a prostorová paměť), orientace a koordinace ruka - oko.
- Potíže s vizuálně-prostorovými dovednostmi způsobují problémy při posuzování prostoru a vzdáleností. To má dopad na jejich schopnost přejít přes silnici. Je to patrné ve školním prostředí, kde se věci a lavice dítěte zdají být nepřehledné, kde se řadí příliš blízko nebo příliš daleko od spolužáků a kde naráží do nábytku nebo se nedokáže vyhnout překážkám na cestě.
- Potíže s prostorovým vnímáním ovlivňují způsob, jakým dítě vnímá látku na stránce. To je vidět, když dítě plní písemný úkol. Může mít potíže s tím, aby vědělo, kde má začít, aby si pamatovalo, že má postupovat zleva doprava, aby dělalo mezery mezi písmeny a slovy a aby si nechávalo vhodný okraj.
- Problémem bude pravděpodobně i opisování z tabule. Dítě bude muset pokaždé vyhledat, kde se na tabuli nachází klíčové informace. Když se podívá dolů do svého sešitu, musí najít, kde má začít psát, a také si vzpomenout, co právě vidělo na tabuli.
- Mnoho dětí má potíže s vnímáním výšek a hloubek. To může způsobit, že je dítě nervózní z pohybujících se předmětů a z výšek. Mohou se také zdráhat účastnit se takových činností, jako je chůze po schodech, používání zařízení na dětském hřišti, chůze po nerovném povrchu a přecházení silnice.
- Ergoterapeut může posoudit a nabídnout dítěti cvičení v oblasti koordinace, rovnováhy, hrubé a jemné motoriky a může poradit školnímu personálu, jaká cvičení s dítětem ve škole provádět. Tato cvičení lze využít jako pohybové přestávky pro všechny žáky a/nebo jako zahřívací aktivity v hodinách tělesné výchovy.
- Děti s WS mohou mít také slabé vizuálně-prostorové manipulační a konstrukční dovednosti, což ovlivňuje jejich schopnost plnit úkoly, jako je skládání puzzle nebo skládání předmětů z dílků, a také kreslení. Přesto mnoho dětí s WS uvádí, že mají rády Lego© a jiné stavebnice.

Nejlepší tipy pro vizuálně-prostorové schopnosti

1. Zřetelně označte hrany schodů.
2. Jasně učeťte uvědomění si těla. To by mělo zahrnovat uvědomování si částí vlastního těla a polohy těla vůči ostatním pro správné řazení ve třídě nebo na školním dvoře.
3. Na trase, kterou má dítě sledovat, umístěte vizuální pomůcky (např. stopy, červené tečky, šipky), aby dítě vědělo, že jde správnou cestou.
4. Vytvořte pro dítě emocionální zastávky na trase, po které se má pohybovat - mohou být spojeny se zvláštním zájmem dítěte nebo oblíbeným předmětem. Z toho lze vytvořit sociální příběh, který dítěti pomůže zapamatovat si trasu.
5. Připravte počáteční body pro psaní úkolů a na papíře jasně vyznačte, kde má dítě začít nebo skončit s psaním.

AKADEMICKÝ ROZVOJ

Silné stránky v učení

S WS je trvale spojeno několik silných stránek. Nejčastěji se jedná o tyto:

- Sluchová paměť
- Společenská a přátelská povaha
- Hudebnost
- Expresivní (mluvená) řeč
- Paměť na obličeje

Je důležité využít silných stránek žáků s WS. Mějte však na paměti, že mezi jednotlivci s WS existují značné individuální rozdíly. Jejich silné stránky se budou lišit, a to v různé míře.

Nejlepší tipy pro využití silných stránek v učení

1. Využívejte při výuce nadprůměrné verbální schopnosti dítěte, např. tak, že je přimějete, aby daný úkol nebo cvičení vyprávělo.
2. Využijte možné nadání dítěte pro hudbu. Učte pomocí hudby, písniček, říkanek a tance, abyste urychlili proces učení.
3. Využijte paměťové nadání dítěte (na obličeje, konkrétní fakta, minulé události), aby si zapamatovalo nový obsah nebo dovednosti.
4. Využijte zvláštní zájmy dítěte k výuce nového obsahu/dovedností. Jejich začlenění do výukových materiálů pro čtení, psaní a postřehová cvičení zvýší zájem dítěte a jeho motivaci k práci.
5. Zaveďte systém partáků (spolužák, který pomáhá) nebo pravidelnou práci ve skupině, abyste zajistili, že dítě bude mít z práce radost. Díky své společenskosti a přátelskosti budou mít děti s WS zájem o práci ve skupinách nebo dvojicích a budou v ní zběhlí.

Efektivní výuka dětí s WS

- Základním cílem výuky by mělo být naučit děti dovednostem, které jim budou užitečné v dlouhodobém horizontu a pomohou jim dosáhnout dobré kvality života s určitou mírou samostatnosti.
- Je důležité mít na dítě vysoké nároky, které však zároveň odpovídají jeho vývojovému stupni a vzdělávacímu profilu.
- Děti s WS mají tendenci mít zvláštní (někdy až obsedantní) zájmy. Může jít o auta, samolepky, muzikály atd. Je důležité využít koníčků každého dítěte. Tím se zvýší jeho zapojení a pozornost, s čímž mají jedinci s WS obvykle potíže.
- Děti s WS mají často potíže s plánováním a vykonáváním činností. Předpokládá se, že je to způsobeno problémy v mozkovém propojení, zejména v procesech, které se podílejí na převodu smyslových vstupů na činnosti (převod vzruchů mezi senzorickou a motorickou dráhou). Proto nemusí vědět, kde začít s určitým úkolem nebo jak si jej rozdělit do menších částí.
- Trvá jim také déle, než zpracují informace, a proto potřebují více času na zodpovězení otázek.
- Pokud jde o pozornost, děti s WS mají potíže s potlačením určitých reakcí a mohou prostě vyhrknout odpověď nebo mohou mít problém vyčkat, až na ně přijde řada.
- Dítě s WS je pravděpodobně opožděné ve vývoji. Proto vždy dbejte na to, abyste výuku přizpůsobili jeho vývojovému stupni (může být v mladším stádiu), a ne mu pouze usnadňovali úkol. Úkol musí být pro dítě vývojově přiměřený, to se týká jak obsahu, tak dovedností. Je možné, že bude třeba přizpůsobit také tempo výuky, aby dítě mělo dostatek času na zpracování nových informací.
- Klíčové při výuce dítěte s WS je vyhodnotit, zda skutečně pochopilo vyučovanou látku nebo princip. Je to proto, že jejich skutečná úroveň porozumění může být maskována jejich vynikajícími verbálními schopnostmi a pamětí na události.
- Děti s WS mají také tendenci mít potíže s přenositelností znalostí do jiných situací. Proto je důležité zajistit, aby dítě mohlo nové poznatky uplatnit v různých prostředích. Toho lze dosáhnout opakováním a používáním více příkladů (např. výuka sčítání s použitím kostek, jablek, autíček a sladkostí jako příkladů spíše než jen používání jednoho předmětu).
- Při výuce se vyhněte naváděcím otázkám, protože dítě může odpovědět dobře, aniž by pochopilo, proč je odpověď správná.
- Pochvala a pozitivní hodnocení jsou obzvláště účinné při motivaci žáků s WS. Pochvala také zvyšuje sebedůvěru dítěte a zlepšuje jeho povědomí o vlastních silných stránkách.

- Pokud je výuka příliš rychlá a dítě ještě nepochopilo vyučovaný koncept, může být prospěšné věnovat se dítěti ve výuce v poměru 1:1. Mějte však na paměti, že někdy se dítě může zdráhat jít na jiné místo než se nacházejí jeho vrstevníci, protože se bojí, že mu něco unikne nebo že se bude cítit vyčleněné. V takových případech je důležité najít rovnováhu mezi výukou přizpůsobenou na míru a výukou celé třídy. Je důležité, aby dítě pochopilo, proč jsou některé jeho úkoly odlišné.

Rady od rodičů a učitelů: Zvládání očekávání

"Chovejte se k nim jako k individualitám a poznejte je jako děti, nejlépe jak to jen jde. Poznejte, co mají a nemají rádi, co jim připadá složité a co snadné. Jde jen o to, poznat to dítě zevnitř a udělat pro něj to nejlepší" (učitel).

"Mějte vysoká očekávání! Jsou to malé opičky, a pokud máte vysoká očekávání, mohou toho skutečně hodně dokázat" (rodič).

„Bud'te realističtí v očekávání, čeho vaše dítě může nebo nemůže dosáhnout - pokud na ně příliš tlačíte, připravujete je na neúspěch." (Učitel).

Rady od učitelů: Co funguje

"Zjistil jsem, že předběžné učení a opakování jsou dvě nejužitečnější věci ve výuce. Když něco opakuju a omílám, nakonec si něco z toho zapamatuje, zatímco předběžné učení mu umožňuje zapojit se do diskusí ve třídě. Umožnění předvádět se mu také velmi pomohlo v zapojení. Jednou předvedl prezentaci celou o dinosaurech (jeho oblíbené téma) a bylo to naprosto vynikající, protože toho o nich tolik věděl, a všechny ostatní děti tak pěkně poslouchaly!" (asistent osmiletého chlapce ve 4. třídě).

Nejlepší tipy pro efektivní učení

1. Vždy pracujte s ohledem na mentální věk dítěte. Mějte na paměti rozpor mezi vývojem dítěte a jeho chronologickým věkem.
2. Dávejte jim úkoly, které jsou pro ně splnitelné vzhledem k jejich kognitivním schopnostem, úrovni soustředění a zájmu. Děti s WS se mohou zdráhat pustit se do činností, u kterých se obávají, že neuspějí.
3. Vyhradte si čas na individuální výuku v režimu 1:1, v klidném prostředí bez rušivých vlivů. Může to být v rohu třídy, kde má dítě pro tuto krátkou individuální výuku připravený stůl obrácený ke zdi.
4. Ujasněte si očekávání a dodržujte je. Děti s WS mohou být rozhozené, pokud se nedržíte svých slov, a proto je klíčová důslednost.
5. Buďte realističtí v očekávání toho, čeho může dítě dosáhnout. Pokud na ně budete příliš tlačit, můžete je vystavit neúspěchu. Je důležité klást na dítě požadavky, abyste ho mohli dotlačit k úspěchu a k dosažení cílů. Je však také potřeba najít rovnováhu a přizpůsobit svá očekávání jejich omezením, jako je jejich výdrž, mentální věk, rozsah pozornosti atd.
6. Rozkouskujte výklad na části. Rozdělte učivo na úseky a pracujte na každém kousku zvlášť.
7. Mějte na paměti, že učení ve WS neprobíhá vždy lineárně, spíše je jeho čára pokroku "nepravidelná, skákající" (stoupá a klesá s řadou vítězství a proher).
8. Opakování je při výuce dítěte s WS klíčové a někdy se budete muset vrátit k výuce stejného pojmu nebo základů znovu.
9. V individuálním profilu si všimněte u dítěte "kontrastů" (např. je dobré v X, ale má potíže s Y). Tyto poznámky použijte jako pomůcku při plánování výuky pro dané dítě.
10. Možná budete muset pojem výslovně vysvětlit v různých souvislostech. Někdy budete mít dojem, že dítě rozumí pojmu v jedné situaci, ale toto porozumění se nemusí přenést do jiných oblastí.

Většina dětí s WS má prospěch z podpory odborníků ve třídě (např. výuka 1:1 se speciálním pedagogem atd.) a/nebo mimo ni (např. spolupráce s ergoterapeutem a logopedem). Aby bylo dále zajištěno, že dítěti bude poskytnuta specializovaná podpora, měli by rodič a učitel spolupracovat na zařazení vhodných prostředků do Plánu vzdělávání, zdraví a péče (v ČR Podpůrná opatření a Individuální vzdělávací plán). Další informace o poradenství pro děti s WS najdete na adrese: www.williams-syndrome.org.uk nebo www.spolek-willik.cz.

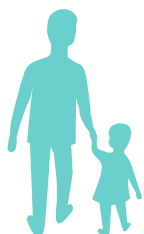
Matematika

- U většiny jedinců s WS se matematické schopnosti vyvíjejí v souladu s jejich celkovými kognitivními schopnostmi. Ačkoli jedinci s WS mají obvykle dobré schopnosti počítání a subitizace (schopnost rychle odhadnout množství věcí na první pohled), jejich chápání čísel a jejich vzájemných souvislostí je často špatné, což ovlivňuje jejich matematický vývoj a schopnost zacházet s penězi.
- Základní příčina matematických obtíží je nejasná, ale je pravděpodobné, že špatná pracovní paměť, vizuálně-prostorové dovednosti a schopnosti odhadu mají vliv na celkový výkon v matematice.
- Jedincům s WS prospívají aktivity, které jim umožňují pochopit, jak spolu čísla souvisejí a co znamenají (práce s číselnými řadami, deskové hry typu Hadi a žebříky, stavebnice Numicon atd.).
- Mnoho dětí s WS má potíže s psaním čísel a problémy s psaním čísel pod sebe při sčítání nebo odčítání. Pokud dítěti umožníte, aby postup/odpovědi diktovalo asistentovi, ušetříte cenný čas a zachováte důraz na matematický postup spíše než na psaní rukou a prostorové uvědomování.
- Mnoho dětí s WS nerozumí operátorům a matematickým symbolům (+, -, x atd.) a může zaměňovat sčítání za násobení atd. Klíčové je časté opakování.
- Matematika je životní dovednost. Proto i když dítě zaostává za svými vrstevníky, mělo by mít přístup k celému učivu matematiky. Proto je nutná diferenciaci na základě vývojového stupně dítěte a užitečné mohou být materiály z nižšího ročníku.
- Další obtížnou oblastí je naučit se určovat čas. Pomoci by mohly digitální hodinky. Kromě toho je důležité spojit čas na hodinkách/hodinách s běžnými činnostmi, které se odehrávají ve stanovený čas (čas oběda/hry/odchodu domů). Některé děti mají také potíže s dotykem hodinek na zápěstí kvůli senzorickým potížím. Hodiny na stěně umožňují snadný přístup k údajům o čase.

Nejlepší tipy pro matematiku

1. Používejte konkrétní pomůcky (tyčky, kostičky, vizuální číselné řady) a hodně opakujte.
2. Mnoho zdrojů doporučených pro vývojovou dyskalkulii je užitečných i pro žáky s WS.
3. Při výuce matematiky zohledněte zájmy dítěte (např. při výuce třídění u dítěte, které má rádo dinosaury, byste ho mohli požádat, aby seřadilo hračky dinosaurů podle velikosti).
4. Práce na pochopení vzájemné souvislosti mezi čísly. Rodiče chválí stavebnici Numicon jako účinný způsob výuky matematiky pro děti s WS.
5. Učte hodnotu peněz. To je velmi důležité pro posílení samostatnosti, a proto se doporučuje používat skutečné peníze (spíše než žetony nebo obrázky).
- 6.. Používejte čtverečkovaný papír, abyste zajistili správné zarovnání součtů.

Rady od rodičů: Co funguje

“

"[Můj devítiletý syn] je opravdu dobrý v tom, že je navyklý na rutinní režim. Rád dostává každý den vitamínové bonbony, a aby dostal vitamínové bonbony, [přiměřu ho] spočítat "příklad dne". Když přijde dolů na snídani, je příklad dne připraven na magnetkách na ledniče. Příkladem dne může být sloupeček sčítání nebo odčítání... Nejdůležitější je, že spočítá příklad dne každý den! Dohromady je to docela hodně příkladů a díky takovým krátkým úkolům na lednici každé ráno se v matematice poměrně dost zlepšil." (Rodič devítiletého chlapce s WS).

”

Čtení

- Stejně jako u mnoha jiných dovedností je i schopnost čtení u jedinců s WS proměnlivá. V době, kdy jsou mladí dospělí nebo dospělí, dosahuje přibližně 30 % jedinců s WS funkční úrovně čtení (úroveň potřebná k účasti a samostatnému fungování ve společnosti).
- Vzdělávací profil žáků s WS a s ním spojené silné stránky jsou při učení čtení velmi užitečné. Díky jejich silné hudební inteligenci jsou schopni slyšet specifické zvuky a opakovat je (souvisí to s fonetikou a fonologickým uvědomováním). Je pravděpodobné, že se budou zajímat o zvuky slov, a proto se budou ochotně učit nová slova.
- Žáci s WS mají tendenci se potýkat s problémy při přechodu od učení se počátečních hlásek písmen ke spojování více písmen do slabik a slov. Není jasné, zda je to způsobeno problémy ve fonologickém (zvukovém) zpracování, nebo nedostatečným opakováním a procvičováním. Snažte se při přechodu od výuky jednoho pojmu k dalšímu nepřecházet příliš rychle a zvažte možnost diferenciaci výuky pro dítě. Pro žáky s WS může být zvláště přínosný multisenzorický přístup při podpoře fonologického uvědomování (např. pomocí písniček a praktických činností). Zatímco u typicky se vyvíjejících dětí se doporučuje fonologický přístup, u dítěte s WS, které nedosahuje pokroku ve čtení, může být vhodné doplnit jej o přístup založený na celém slově (globální metoda čtení). Doporučuje se kombinace globální a analyticko-syntetické metody,
- Při výuce čtení je stále důležité vytrvat a mít s dítětem trpělivost, zejména pokud má mentální postižení. To znamená, že je třeba pracovat s ohledem na jejich mentální věk, nikoliv na jejich chronologický věk. Výuka čtení musí probíhat jako postupný proces bez ohledu na věk dítěte.
- Pokud je čtenářský materiál příliš náročný na vývojové stadium dítěte, může ho to zahltit a frustrovat, což naruší jeho motivaci a sebedůvěru. Místo toho zvažte, zda v případě potřeby nepoužít čtenářské materiály z nižších ročníků.
- Když dítě dokončí určitou knihu, je lepší přejít k podobné knize na stejné čtenářské úrovni, než přecházet na obtížnější úroveň. To se může rodičům jevit jako poněkud odrazující, ale zajišťuje to, že dítě může zobecňovat své čtenářské dovednosti a budovat si sebedůvěru.
- Mezi věkem dítěte, které čte, a věkem dítěte, které rozumí textu, bývá rozdíl, dítě dříve čte, než chápe význam textu. Učitelé by měli vycházet z úrovně porozumění a podle toho vybírat, jaký čtenářský materiál je pro žáka vhodný.
- I když se děti s WS stanou plynulými čtenáři, často nerozumějí přečtenému textu. Proto se zaměřte na porozumění čtenému textu ve všech fázích výuky čtení.

Nejlepší tipy pro čtení

1. Používejte materiály ke čtení, které se týkají oblíbených témat nebo zájmů dítěte, jelikož to bude pro dítě motivující.
2. Vybírejte si četbu nebo knihy s několika jednoduchými obrázky nebo obrysovými kresbami, které nejsou příliš detailní nebo nemají příliš mnoho barev (jak tomu často bývá v knihách pro začínající čtenáře). To pomůže snížit nesoustředěnost spojenou s WS.
3. Používejte multisenzorický přístup k výuce fonetiky a fonologického uvědomování.
4. Ujistěte se, že se dítě dívá na každé písmeno slova dostatečně dlouho. Žáci s WS mají kvůli svému ulpívání na jednom bodě problémy s odpoutáním se od cíle nebo s přesunutím pohledu z jednoho cíle na druhý (např. z jednoho písmene na druhé nebo z tabule na pracovní list před sebou). Často také dávají přednost pohledu především na obličej (díky tomu jsou tak naladěni na emoce druhých lidí!), proto dbejte na to, aby se dívali na slovo, a ne pouze na váš obličej. Pomůže, když je budete pravidelně pobízet a jejich pohled směřovat k požadovanému cíli (např. pracovnímu listu před nimi), pryč od vašeho obličeje.
5. Klademe důraz na smíšený přístup: fonetický přístup umožňuje dětem rozvíjet jejich silné sluchové dovednosti a přístup založený na celých slovech jim umožňuje číst rychleji celá slova.
6. Abyste zlepšili porozumění textu, pokládejte dětem s WS při čtení otázky. Požádejte je, aby své odpovědi zdůvodnily, abyste věděli, že nehádají.

Psaní

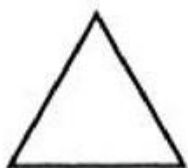
- Proces psaní a učení se psát zahrnuje všechny již zmíněné percepční a motorické obtíže. Pro děti s WS může být psaní obtížné kvůli slabým svalům v prstech, rukou a zápěstí a také kvůli problémům s koordinací ruka – oko. Ty však lze cvičením a nácvikem posílit. Rodiče mohou být skvělými pomocníky. Neocenitelné jsou také rady a podpora ze strany ergoterapeuta.
- Děti s WS mají kvůli zrakově-prostorovým obtížím potíže s tvořením písmen a mezerami mezi nimi. Nemusí umět řadit písmena ve správném pořadí nebo je umět spojovat. Pomůže jim nácvik obkreslování, určování místa, kde mají jednotlivá písmena/slova začínat, a také používání linkovaného papíru. Vynechání prázdného řádku mezi každým řádkem psaní může usnadnit opravu jejich práce.
- Stejně jako většina dětí i děti s WS rády pracují s počítačem. Psaní perem je velmi pracné a pomalé, proto děti s WS využívají počítač k volnému psaní. Při volném psaní by jim mohl pomoci software pro rozpoznávání hlasu, protože jim předvede, jak se jejich příběhy dají převést na papír. Využije se i toho, že jsou skvělými vypravěči. Musí se však naučit, jak software pro rozpoznávání hlasu používat, a budou potřebovat hodně tréninku, aby ho mohly používat samostatně.
- Děti s WS by se měly učit psát v souladu s jejich vývojovým stadiem. To znamená, že když jejich vrstevníci přejdou z tiskacích písmen na psací, nemusí být připraveni. Mnoho dětí s WS má potíže s tvorbou písmen kvůli zrakově-prostorovým obtížím a na psaní psacím písmem by měly přejít až tehdy, když je prokázáno, že jsou na to připraveny.

Níže uvádíme několik příkladů, jak děti s WS přepisují specifické úkoly týkající se psaní:

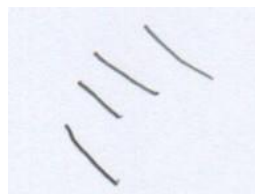
Příklad

— — — — —

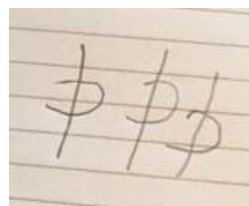
p b p

Přepis dítětem s WS

(Sam, věk 11)

(Charlie, věk 15)

(Salome, věk 12)

Nejlepší tipy pro psaní

1. Povzbudte dítě, aby používalo pero se závažím. To může dítěti pomoci lépe psát, protože nebude muset vynaložit tolik síly na stlačení pera. Před použitím těchto pomůcek však doporučujeme poradit se s ergoterapeutem.
2. Zvažte, že některé části práce budete s dítětem provádět ústně, protože fyzické psaní může být pro děti s WS velmi únavné.
3. Používejte linkované pracovní listy s tečkou, která označuje, kde má začít písmeno nebo slovo. Nedávejte tečky pro celé slovo, protože je nepravděpodobné, že by dítě bylo schopno vidět vzor písmene/slova. Pokud dítě není schopno psát samostatně, napište písmeno/slovo/větu do sešitu dítěte a nechte je obkreslit ji zvýrazňovačem.
4. Zajistěte dostatečný kontrast mezi barvou pracovního listu a barvou inkoustu (např. bílý pracovní list a černý inkoust), protože pro jedince s WS může být nedostatečný kontrast obtížný.
5. Umožněte používání počítačů k volnému psaní, a dokonce i využití softwaru pro rozpoznávání hlasu k psaní, jelikož děti s WS jsou často skvělými vypravěči příběhů.

Aktivita: Zastav se a uvažuj

1. Zastavte se a přemýšlejte o všech procesech, které jsou při psaní skutečně nutné; musíte být schopni sedět rovně na židli, což vyžaduje rovnováhu. Musíte také umět správně uchopit psací náčiní dostatečnou silou, abyste mohli psát písmena. Při přepisování slov z tabule potřebujete dobrou pracovní paměť. Potřebujete také dobré vizuálně-prostorové schopnosti, abyste věděli, kam na papír písmena umístit a jak je utvořit. Dále potřebujete také dobrou jemnou motoriku a koordinaci očí a rukou, abyste mohli písmena tvořit. Když si nyní uvědomíte, že mnoho žáků s WS bude mít s uvedenými dovednostmi potíže, možná uvidíte, že psaní pro ně může být frustrující, a možná pochopíte, že je třeba být o něco trpělivější a povzbuzovat je více než obvykle.
2. Nasadte si lyžařské rukavice nebo palčáky a zkuste napsat větu pomocí papíru a pera. Zjistíte, že psaní je mnohem těžší! Toto cvičení napodobuje motorické obtíže, které děti s WS při psaní zažívají (zejména úchop tužky).

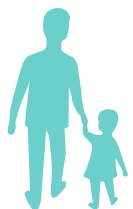
Úzkost

- Mnoho dětí i dospělých s WS se potýká s úzkostí. Mohou být příliš úzkostliví a snadno je rozruší kritika a frustrace.
- Jejich úzkost lze chápat jako obavy a očekávání určitých událostí nebo neznámých situací, bez ohledu na to, zda k nim určitě dojde, nebo zda jsou domnělé či předpokládané (např. třídní test, spolužák nebo oni sami dostanou důtku za špatné chování, školní zvonění, sušáky na ruce).
- Tato přehnaná úzkostlivost může také znamenat, že se často dožadují pozornosti a hledají ujištění u učitelů a jiných dospělých (kladou časté otázky, zahajují rozhovory, aby se rozptýlili, nebo skládají poklony). Mohou častěji navštěvovat toaletu nebo se začít houpat jako způsob sebeuklidnění.
- Další informace o úzkosti u dětí s WS naleznete na adrese: www.williams-syndrome.org.uk nebo www.spolek-willik.cz.

Nejčastější příznaky úzkosti

- Stížnosti na bolest žaludku nebo nepříjemné pocity;
- Záchvaty paniky v noci;
- Nutkání chodit na toaletu;
- Opakované otázky nebo opakované mluvení o situaci;
- Houpání, hučení, tření stehů, dloubání v kůži nebo mnutí rukou;
- Zpožděné reakce;
- Přejít do režimu boje, útěku nebo zmrznutí.

Individuální reakce na úzkost se mohou lišit. Všimněte si způsobu, jakým jednotlivé dítě vyjadřuje úzkost, a uveďte jej v šabloně **Profil dítěte** na konci Pokynů. Tento údaj by měl být sdělen všem, kteří s dítětem pracují. Můžete také použít **Deník každodenního učení** a zaznamenávat si denní změny emocí i případy úzkosti v průběhu týdne a způsoby jejich překonání.

"Večer před návratem do školy jsem si s [mým synem] sedla. Už 7-10 dní předtím se u něj začaly projevovat příznaky úzkosti (silný reflux, vyptávání, mávání atd.). Přiměla jsem ho, aby mi řekl všechno, co ho trápí, a napsali jsme 2 strany stránky A4 a adresovali to jeho nové asistentce. To ráno jsem jí to předala a ona se celý den věnovala jeho jednotlivým obavám. [Ukázala] mu novou třídu, zjistila, kde jsou alarmy atd. Provedla ho novými pravidly v klidu a pohodě a ujistila se, že jim plně rozumí a může se na ně milionkrát zeptat. Ten den přišel domů jako vyměněný, naprosto klidný a opět v pohodě, co se týče školy. Ta počáteční investice času se vyplatila." (matka devítiletého chlapce)

Nejlepší tipy pro úzkost

1. Neplette si jejich stálou dobrou náladu s nedostatkem jakýchkoli obav. Úzkost dítěte může někdy zůstat nepovšimnuta díky jeho přátelské povaze.
2. Ujistěte se, že dítě ví, co může očekávat. Vzhledem k tomu, že úzkost je často z očekávání může znalost toho, co lze čekat, snížit jeho úzkost. Proto je výhodné dítěti jasně oznámit všechny očekávané události (např. v kolik hodin bude hodina začínat a končit; k tomu můžete použít vizuální rozvrh).
3. Nabídněte pochopení a útěchu.
4. Vyhněte se zvyšování hlasu nebo rozčilování se na dítě či zbytek třídy, to by pravděpodobně zvýšilo jejich úzkost.
5. Poskytněte dítěti možnost častých pohybových a smyslových přestávek během dne. To pomůže snížit neklid a úzkost.
6. Promluvte si s dítětem o spouštěcích (např. co mu nejvíce vadí, co ho děsí) a vymyslete způsoby, jak omezit vystavení těmto podnětům (např. pokud je to zvuk procházejících lidí na chodbě, upravte zasedací pořádek tak, aby sedělo dál od dveří).
7. Vyhněte se nucenému vystavení spouštěčům, protože to není u dětí s WS efektivní, např. píseň, která v nich v dětství vyvolává smutek nebo úzkost v nich může vyvolávat smutek nebo úzkost i v dospělosti. Nesnažte se je nutit, aby ji poslouchaly, dokud smutek nebo úzkost "nepřekonají".
8. Zvažte vypnutí vysoušečů rukou a místo nich používejte ručníky/papírové utěrky.
9. Použijte tabulky s piktogramy, které dětem pomohou identifikovat jejich emoční stavy a zdroje úzkosti během dne. Tyto tabulky by v ideálním případě měly obsahovat piktogramy emocí („smajlíky“ - usměvavé, smutné, neutrální, veselé, rozzlobené obličeje), na které pak děti mohou ukazovat, aby vyjádřily své aktuální pocity (nezapomeňte, že děti s WS mají často problémy s vyjadřováním svých emocí).

SMYSLOVÉ POTŘEBY

Zvuk

- Mnoho jedinců s WS (přibližně 84 % dětí s WS) má hyperakuzi. Jedná se o přecitlivělost na zvuky, které mohou zahrnovat náhlé hlasité zvuky, jako je hřmění, praskání balónků, tleskání rukou a v některých případech dokonce i hlasy nebo smích lidí. Tyto zvuky mohou být pro dítě obtěžující a mohou ho rozrušit zejména v přeplněných a hlučných třídách. To může vést k vyhýbání se určitým situacím.
- Příčina hyperakuze není známa. Je však pravděpodobné, že souvisí s nižším prahem vnímání zvuků u jedinců s WS ve srovnání s běžnou populací. Zvuky mohou být pro uši překvapující nebo dokonce bolestivé.
- Když jsou děti z nějakého zvuku rozrušené nebo úzkostné, nejsou schopny se učit, soustředit se nebo dokonce poslouchat pokyny.

Nejlepší tipy pro hyperakuzi / přecitlivělost na zvuky

1. Podejte jasné a jednoduché vysvětlení o zdroji hluku.
2. Pokud je to možné, varujte těsně před začátkem předpokládaných zvuků (např. školní zvonek, požární cvičení nebo tleskání).
3. Umožněte dítěti určitou kontrolu nad zvuky, které mu způsobují nepohodlí (např. požádejte ho, aby zapnulo budík nebo zazvonilo). Jejich reakce se často sníží, pokud dítě může nad tímto zvukem vykonávat určitou kontrolu.
4. Informujte dítě, že může kdykoli na několik minut opustit místnost, pokud je vystaveno rušivému hluku. To dítě pravděpodobně uklidní.
5. Opakovaně a šetrně seznamujte dítě se zvukem, protože to může dítěti pomoci si na něj zvyknout. Mělo by se tak dít velmi pomalu a postupně, např. nahrajte jeden zvuk, který je pro dítě nepříjemný, a vyzvěte je, aby si ho přehrál, nejprve potichu, pak postupně zvyšovalo hlasitost.
6. Zvažte použití ochranných pomůcek na uši (sluchátka, špunty do uší), pokud to dítěti umožní zapojit se do školních aktivit, které by pro něj jinak mohly být stresující.

Další smyslové potřeby

Sluch není jediným smyslem, který může dítěti s WS působit potíže. Určitým způsobem mohou být postiženy i další smysly: zrak, čich, hmat, chuť, rovnováha, pohyb a regulace těla. Komplexní příručku pro inkluzivní praxi, která zohledňuje všechny tyto smysly a související obtíže dětí s WS, najdete v knize **"WiSHES" od Fionnualy Tynan**. Níže najdete krátký seznam nejlepších tipů pro tyto smyslové potřeby.

Nedávný výzkum (Powell & Van Herwegen, 2021) navíc ukázal, že smyslové potřeby se v průběhu vývoje mění, a proto by děti měly být každoročně posuzovány ergoterapeutem.

Nejlepší tipy pro další smyslové potřeby

1. Nejprve se obraťte na ergoterapeuta, který provede důkladné smyslové posouzení potřeb dítěte (bude vám schopen říci, které z níže uvedených intervencí nebo nástrojů jsou pro dítě nejpřínosnější a které nejméně).
2. V případě potřeby použijte senzorickou místnost (nebo Snoezelen). Senzorická místnost může být pro žáky s potížemi se senzorickou integrací přínosná, protože jim poskytuje místo, kde mohou uvolnit své frustrace a napětí, které vznikají v hlučné, jasně osvětlené a rušné třídě.
3. Zaveďte "senzorické přestávky", kdy si dítě může udělat pauzu na odreagování pomocí různých senzorických hraček nebo pomůcek doporučených ergoterapeutem.
4. Používejte různé senzorické pomůcky, např. gymnastický míč, nášlapnou desku, rotoped, zátěžové tužky, šikmou plochu na psaní nebo houpavou desku na nohy. Před jejich vyzkoušením je však nejprve nutné důkladné senzorické posouzení od ergoterapeuta.

Aktivita: Zastav se a uvažuj

Nyní, když jste si přečetli o smyslových potížích, které děti s WS zažívají, si můžete vyzkoušet následující cvičení, abyste se vžili do jejich situace.

1. Nahrajte si na telefon nebo nahrávací zařízení vyučovací hodinu ve třídě nebo v době oběda na chodbě a poslechněte si ji o přestávce. Věnujte pozornost úrovni hlasitosti nebo rušivým zvukům, které slyšíte. Jak si myslíte, že to může působit na dítě s WS, které je na zvuky citlivější?
2. Projděte se po třídě a zkuste si představit, jak by se cítilo dítě s WS, které má potíže s rovnováhou.

SOCIÁLNÍ VZTAHY A ROZVOJ

- Jedním z charakteristických rysů jedinců s WS je zvýšená společenskost, což znamená, že se rádi zapojují do rozhovorů a poznávají nové lidi.
- Přestože děti s WS budou pravděpodobně oblíbené u svých vrstevníků, je pro ně obtížné najít si přátele svého věku a často vyhledávají společnost starších dětí nebo dospělých.
- Děti s WS jsou dychtivé potěšit a jsou vstřícné a mohou se chovat k cizím dospělým lidem příliš přátelsky a familiárně, často se k nim připojují
- Vzhledem ke svému důvěřivému chování mohou být děti s WS zneužívány, a proto jsou sociálně zranitelné.
- Často špatně chápou hranice nebo různé typy přátelství.
- V některých případech může nedostatek sociálních zábran nebo sociální naivita dítěte vést k tomu, že vypráví pohádky nebo říká věci, které ostatní lidi uvádějí do rozpaků a znervózňují. Lidé by si měli být vědomi skutečnosti, že takové chování je zřídka úmyslné nebo zlomyslné a že dítě s WS si ne vždy uvědomuje sociální důsledky svých projevů.
- Děti s WS mají často tendenci být ostatními dětmi a dospělými opečovávané nebo nadměrně hýčkány, což neprospívá jejich celkovému rozvoji.
- Děti s WS jsou velmi citlivé na kritiku. Mají také tendenci vykazovat vyšší míru šikany než jejich vrstevníci.
- Některé děti s WS se mohou upnout na svého spolužáka, což může být pozitivní nebo negativní fixace. Dítě může potřebovat podporu v režimu 1:1, aby pochopilo dopad svého chování na vrstevníka a dostalo návod, jak tuto závislost snížit.
- Díky tomu, že jsou dychtiví udělat někomu radost a mají rádi společnost dospělých, je často radost je učit.

Kamarádský systém (Buddy systém)

Z výše uvedených důvodů může mít pro děti s WS velký přínos používání "kamarádských systémů", kdy je dítě ve dvojici s kamarádem. To může být zavedeno pro splnění konkrétního úkol (např. je vybráno dítě, které společně s dítětem s WS plní úkol ve třídě) nebo jako týdenní událost (např. je určeno jedno dítě, nejlépe stejného věku nebo o několik ročníků výš, které pomáhá dítěti s WS začlenit se do školy a třídy. To může spočívat v tom, že má dítě zapojit do hry a "dávat na něj pozor" během školního dne).

Rady od učitelů: Co funguje

“

„Můj žák měl problémy s navazováním hovorů a ve střídání se v mluvení. Zavedení Lego terapie s ostatními dětmi fungovalo velmi dobře, protože se musel naučit střídat a sdělovat ostatním své kroky. To byla výhra! Doporučuji“

(Učitelka devítiletého dítěte s WS).

”

Nejlepší tipy pro sociální vztahy a rozvoj

1. Předved'te dítěti novou dovednost nebo chování, které ho chcete naučit, pochvalte ho za to, že ji používá, a připomeňte mu, kdy ji úspěšně použilo. To pravděpodobně přinese nejvíce pozitivních výsledků.
2. Pochvalte dítě za to, že trpělivě čeká, až na něj přijde řada. Povzbud'te je, aby si při čekání zazpívalo/zabroukalo písničku. Čekání je pro každé dítě nesmírně obtížné.
3. Nepřehánějte to s péčí o dítě ani ho " nerozmazlujte". Chovejte se k němu způsobem přiměřeným jeho věku a zároveň buďte tolerantní a trpěliví vůči nepředvídatelnému chování.
4. Vtáhněte dítě s WS do hry s jeho vrstevníky o přestávce a povzbud'te i ostatní děti, aby ho zapojily do své hry.
5. Zaveďte systém kamarádů, aby různí žáci mohli dítě s WS podporovat ve třídě i při hře. Někdy mohou hry probíhat příliš rychle nebo být pro dítě s WS příliš hlasité, což může bránit jeho zapojení.
6. Při plánování aktivit a her o přestávkách berte v úvahu potřeby, zájmy a schopnosti dítěte (např. fotbal nemusí být pro děti s WS vždy vhodný kvůli senzoricko-motorickým obtížím, zatímco jiné děti fotbal milují!)
7. Snažte se dítě přimět, aby se zapojilo do interakce se svými spolužáky stejného věku, pokud má ve zvyku komunikovat pouze s dospělými. Děti s WS budou pravděpodobně chtít během přestávky následovat učitele nebo asistenta, protože děti s WS rády komunikují s dospělými. V ideálním případě by dospělí mohli dítě kontrolovat a chválit za hru s vrstevníky, aby mu za toto chování poskytl sociální odměnu.
8. Naučte dítě asertivitě, aby se naučilo oslovit své vrstevníky a zapojit se do hry, místo aby stálo stranou. Můžete je také naučit říkat "ne" na žádosti, protože děti s WS se pravděpodobně chtějí zavděčit ostatním.
9. Dopřejte dítěti nějaký čas na setkání s kamarády, protože přestávka mu může pomoci lépe se soustředit na úkol. Může to také podpořit pevnější vztahy s vrstevníky.
10. Vytvořte model vhodných pozdravů a chování, nacvičujte sociální situace pomocí videa a hraní rolí ve třídě. Sociální chování se lze tímto způsobem velmi efektivně naučit.
11. Umožněte dítěti o přestávkách nějaký čas na samostatnou hru, pokud si to přeje. Dítě to může používat jako taktiku pro odbourání stresu a emoční stabilizaci. Nemělo by být nuceno hrát si s kamarády celou přestávku, pokud o to opravdu nestojí.

EMOCE A PROBLÉMY S CHOVÁNÍM

- Úzkost je součástí emočního/behaviorálního profilu WS. To již bylo zmíněno dříve v těchto Pokynech (viz "Úzkost"). Děti s WS budou mít pravděpodobně také potíže s chápáním a regulací vlastních emocí.
- Je důležité neoznačovat emoce jako "pozitivní" nebo "negativní", ale zdůraznit, že všechny emoce jsou přirozené a normální. Tím se zbavíte strachu nebo napětí z projevování některých emocí. Důležité je, jak se člověk v reakci na emoci chová.
- Ačkoli jsou děti s WS velmi výřečné, mají omezené chápání složitých emocí a je pro ně obtížné tyto emoce vyjádřit.
- Vzhledem k výše zmíněným obtížím v ovládnutí emocí mohou děti s WS vykazovat nežádoucí chování a záchvaty vzteku.
- Při práci s dítětem s WS je důležité pochopit příčinu jeho chování a také jeho funkci. Je tomu tak proto, že zatímco někdy je důvod a funkce chování jasné, jindy to tak být nemusí (např. kvůli jejich potížím s vyjádřením určité emoce). Pokuste se pravidelně zaznamenávat incidenty v chování, abyste určili příčinu chování a odhalili možné vzorce. Můžete si například všimnout, že sociálně nežádoucí chování, které se netýká jiných lidí, může souviset se smyslovým vnímáním (např. záchvaty vzteku na konci dne kvůli únavě spíše než jako následek konfliktu s ostatními).

Nejlepší tipy pro emoce a problémy s chováním

- 1.** Naučte dítě slovní zásobu související s emocemi, a to na základě běžných situací. To jim pomůže označovat emoce a používat tyto nálepky k popisu svých pocitů.
- 2.** Používejte vizuální pomůcky (například usměvavý obličej, rozzlobený obličej, neutrální obličej), které dítěti dále pomohou identifikovat jeho nálady a emoce. V mnoha školách v zahraničí se používá program Zóny regulace, který může být dobrým zdrojem pro regulaci emocí.
- 3.** Povzbuzujte dítě, aby vyjadřovalo své emoce během různých částí dne. To mu pomůže pochopit vlastní pocity a vám to pomůže posoudit úroveň jeho emocí a zapojení (např. je unavené nebo spokojené s prací na úkolu?)
- 4.** Dopřejte dítěti pohybové přestávky. Poskytněte dítěti čas na odreagování a pohyb (např. pomocí gymnastického míče nebo nějaké točící „fidget“ hračky, i když ani ta někdy nestačí a skutečný pohyb je lepší. O nejlepším postupu pro dítě se poraďte s ergoterapeutem). To pomůže dítěti se soustředěním a úzkostí, zejména když se cítí přetížené pracovními úkoly.
- 5.** Když dítě vyvádí nebo předvádí nevhodné chování, snažte se na něj nezlobit, protože by to mohlo zvýšit jeho úzkost a nepřístojné chování posílit. Namísto toho předved'te správné chování a řekněte dítěti, co je správné a co ne. Tím také dítěti poskytnete nástroje, aby vědělo, co má udělat příště.
- 6.** Zamyslete se nad jednáním dítěte a podívejte se nejen na samotné chování, ale i na možné příčiny, které za ním stojí. Těmi mohou být zdravotní důvody, jako je nedostatek spánku předchozí noc, bolesti břicha, nuda atd. Ve spolupráci s rodičem (pokud je to nutné) se pokuste nastavit zdravější způsoby chování, aby k těmto neadekvátním situacím nedocházelo (např. zajistěte, aby si dítě před spaním nedávalo sladké nápoje).
- 7.** Vybavte dítě vhodnou slovní zásobu pro vyjádření vlastních emocí. To může předcházet výskytu určitého chování.

SEBEOBSLUHA A SAMOSTATNOST

Nácvik sebeobsluhy a trénink samostatnosti

Mnoho dětí s WS se jen pozvolna učí mnoha dovednostem, které jim umožňují být samostatné. To je z velké části způsobeno obtížemi s jemnou motorikou a vizuálně-prostorovými dovednostmi. Je však také důležité, aby se u nich nerozvinula naučená bezmocnost. Doma by měly být vedeny k co největší samostatnosti a k vykonávání řady domácích prací odpovídajících jejich věku a úrovni vývoje. Ve škole by měl asistent zasahovat a poskytovat podporu pouze tehdy, když je to zapotřebí a když dítěti hrozí frustrace. Hlavními oblastmi sebeobsluhy, které mají dopad na začlenění dítěte do vzdělávání, se zabýváme níže. V případě všech těchto dovedností může být nezbytné získat podporu a radu od ergoterapeuta. Nezapomeňte, že každá z těchto dovedností je velmi komplexní a zahrnuje řadu kroků, které budou pro dítě náročné na jemnou motoriku, koordinaci ruka – oko, vizuálně-prostorové dovednosti, soustředění, vytrvalost, odolnost a trpělivost. K dosažení úspěchu bude pravděpodobně zapotřebí dlouhodobého cvičení a pochval.

Stravování

- Většina dětí s WS bude schopna dosáhnout samostatnosti v jídle ještě před nástupem do školy, ale bude potřebovat podporu, aby si mohly jídlo srovnat, otevřít nádoby a úhledně jíst a pít. Ve škole přibudou pravděpodobně další náročné úkoly, jako je přenášení tácu a hledání místa k sezení v rušné jídelně.
- Některé děti s WS mohou být vybíravé v jídle a budou lpět na omezeném sortimentu potravin. To znamená, že jídlo pro ně může být problémem a pokusy přimět je jíst vyvážené jídlo ve školním prostředí mohou být obzvláště náročné. O tom by měli vést debatu rodiče dítěte, učitel a asistent a po konzultaci s dítětem se na jídle dohodnout.
- Dítě bude třeba naučit různé součásti stravování ve školním prostředí, jako je otevírání nádob, výběr potravin, které se budou jíst jako první, obstarání vhodného příboru a/nebo koření, používání příboru k jídlu (místo prstů!), utírání úst ubrouskem, vrácení tácu a mytí rukou. Rodiče, učitelé a asistent by měli rozhodnout, které aspekty by měly být rozvíjeny jako první, aby se podpořila samostatnost, a které by měl provádět asistent.
- Dítě by mohlo mít vizuální pomůcku, která by mu připomínala nejdůležitější informace pro jídlo, jako je jíst malé množství jídla najednou, při jídle nemluvit, příliš si nenaplnovat lžici nebo vidličku a po jídle si utřít ústa. Zjistilo se, že některé z těchto projevů chování jsou pro spolužáky odrazující a mohou omezovat míru zapojení dítěte v době oběda.

Stravování (pokračování)

- Mnoho dětí s WS má problém jíst se zavřenými ústy. Při tomto nebo jiném problému s jídlem může být užitečné vyhledat podporu ergoterapeuta.
- Vzhledem k zubním abnormalitám spojeným s WS se doporučuje, aby součástí stravovacího režimu bylo i čištění zubů.
- Děti s WS mohou mít vysokou hladinu vápníku v krvi, což může vést k tomu, že budou mít v prvních letech života potíže s příjmem potravy. To se obvykle s podporou pediatra časem zlepší.

Nejlepší tipy pro stravování

1. Zařídte, aby dítě sedělo každý den při obědě na stejném místě. To ho podpoří v tom, aby našlo cestu k volnému místu, což mu umožní soustředit se na nošení jídla a vyhýbání se překážkám po cestě.
2. Dovolte dítěti používat brčko, pokud je pro něj obtížné zvednout sklenici na pití, aniž by se obsah vylil.
3. Seznamte dítě s různými součástmi jídla v nejširším smyslu této dovednosti. Každý krok by se mělo učit samostatně a mělo by ho posilovat doma i ve škole.
4. Pořídte dítěti malé přenosné zrcátko, které si může přinést do jídelny, aby si po jídle zkontrolovalo obličej. To pomáhá udržovat dobré vztahy se spolužáky.
5. Dbejte na to, aby dítě mělo možnost sedět u oběda s vrstevníky, a ne u stolu samo s asistentem. V době oběda by měla probíhat odpovídající socializace a napodobování chování vrstevníků.
6. Chvalte dítě za každý dosažený krůček stravovací rutiny.
7. Podporujte zájem o vzhled. Vzhledem k tomu, že děti s WS milují pochvaly, velmi je oceňujte, když si po jídle umyjí ústa a ruce.
8. Vytvořte si popis úkolů pro polední rutinu dítěte. Popis úkolů pro dítě, které ve škole obědvá jídlo donesené z domova, je k dispozici v knize "WiSHES".

Oblékání

- Oblékání je nezbytné pro samostatnost a je běžnou součástí školního dne, kdy je v rozvrhu tělocvik. S výukou této dovednosti by se mělo začít co nejdříve.
- Dítě by mělo nosit oblečení, které se snadno používá, tj. nemělo by být těsné a místo knoflíků nebo háčků by mělo mít suchý zip/gumu.
- Dítě se bude muset naučit všechny součásti oblékacího postupu. To si vyžádá určitý čas. Většina dětí s WS se naučí oblékat samostatně, ale obvykle jim chybí obratnost a potřebují připomenout, aby si zastrčily košili nebo vytáhly nohavice kalhot z ponožek! Rodiče, učitelé a asistenti by dohodnout, co bude v učení prioritou a co bude potřeba trénovat jak doma, tak ve škole.
- Děti mohou potřebovat další pomoc při správném oblékání kalhot po použití toalety.
- Děti mohou mít také senzorké problémy s určitým oblečením, např. cedulky je škrábou nebo švy dřou. Může být nutné provést určité úpravy školní uniformy.

Nejlepší tipy pro oblékání

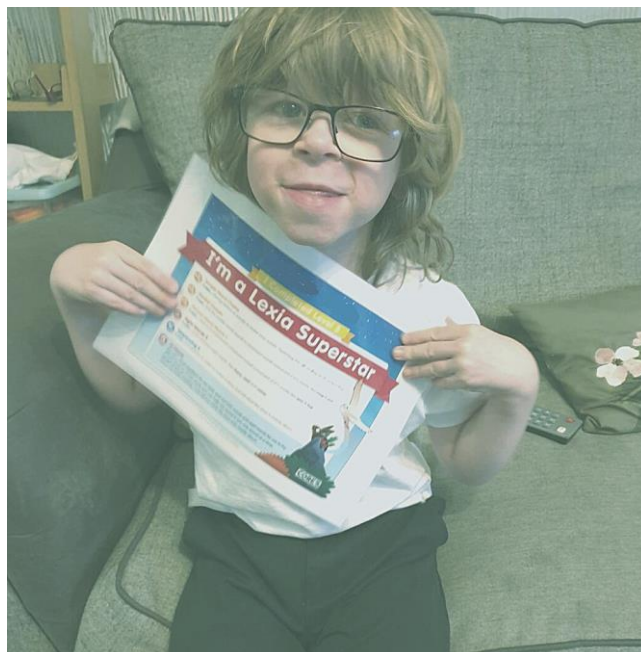
1. Používejte vizuální pomůcky, abyste dítěti připomněli, které části oblékání by mělo provádět a v jakém pořadí.
2. Naučte dítě hledat cedulky. V případě potřeby přišijte malou visačku, aby dítě mohlo rozlišit přední a zadní část oděvních součástí. To může být užitečné i u ponožek, které se mnoha dětem s WS obzvlášť obtížně oblékají.
3. Dbejte na to, aby bylo na každém kusu oblečení, který dítě nosí nebo přinese do školy, uvedeno jeho jméno. To pomůže k jejich identifikaci, pokud si je dítě sundá a zapomene na ně.
4. Zajistěte na toaletách/ v šatnách nerozbitné zrcadlo po celé délce stěny, aby si dítě mohlo zkontrolovat svůj vzhled.
5. Naučte dítě zavazovat si tkaničky nejprve pomocí páru tkaniček připevněných ke krabici nebo jinému předmětu a teprve poté mu obujte boty s tkaničkami. Při výuce této dovednosti podporujte motivaci dítěte (např. pokud rádo balí dárky, naučte ho zavazovat stuhu na krabici).

Nácvik toalety

- ♦ Jedná se o důležitou dovednost, protože děti musí být co nejvíce samostatné, aby se omezila jejich zranitelnost. Převážná většina dětí s WS zvládá hygienické úkony, ale obvykle jim chybí přesnost a potřebují podporu, aby kvalitně zvládly celou toaletní proceduru.
- ♦ Pokud má dítě sklon k nehodám, měly by se používat tréninkové kalhoty. Dítě může doma působit, že se naučilo chodit na záchod, ale ve škole může mít časté nehody kvůli úzkosti nebo kvůli rozptylování v rušné třídě s mnoha dalšími nároky.
- ♦ Ve škole by mělo být připraveno náhradní oblečení, aby bylo možné takové situace řešit a zároveň udržet důstojnost dítěte. Dítě by mělo být chráněno před vrstevníky, aby se předešlo trapasu.
- ♦ Rodiče a učitelé by se měli dohodnout na částech záchodové procedury, které by dítě mělo zvládnout samostatně, a na částech, při kterých potřebuje podporu. Je obvyklé, že děti s WS jsou schopny samostatně vykonávat močení, ale potřebují podporu při očištění po stolici.
- ♦ Děti s WS mají tendenci začít si stahovat oblečení dříve, než se dostanou na toaletu. To může vést k nelibosti ze strany vrstevníků a je třeba je před tím varovat. Stejně tak často spěchají zpět do třídy, aniž by se ujistily, že jsou náležitě oblečené, např. s nezastrčeným spodním prádlem.
- ♦ Velká část dívek s WS začíná menstruovat v nízkém věku (např. kolem 9 a 10 let) a mohou potřebovat připomenutí, aby se během dne "upravily". Rodiče by mohli zvážit různé možnosti, např. menstruační kalhotky, které by usnadnily zvládání menstruace ve dnech školního vyučování.
- ♦ Celkově se doporučuje sestavit "plán intimní péče" společně s mladým člověkem s WS, jeho rodiči a příslušnými odborníky (např. s psychologem, ergoterapeutem).

Nejlepší tipy pro nácvik toalety

1. Dohodněte se na rutinním postupu nebo popisu úkolů mezi rodiči, učiteli, asistenty a dítětem. Vzor popisu úkolů při toaletě naleznete v knize "WiSHES".
2. Sledujte známky toho, že dítě potřebuje na toaletu, jako je opakované křížení nohou, přikládání ruky na oblast genitálií nebo zadečku, šoupání nohama nebo větry. Zeptejte se dítěte, zda potřebuje na toaletu.
3. Toaletní rutina a vykonávání potřeby by mělo být klidné. Po dítěti by se nemělo požadovat, aby spěchalo, protože se jedná o složitý soubor úkonů vyžadujících soustředění a zručnost.
4. Dítě by mělo mít při sezení na toaletě nohy na zemi. Pokud je toaleta příliš vysoko, měla by mít škola k dispozici schůdky nebo stoličku. To umožňuje dítěti udržet rovnováhu a soustředit se na další aspekty celého procesu.
5. Dítě by se mělo samostatně naučit, jak zamknout a odemknout dveře toalety, jak si stáhnout / natáhnout kalhoty, jak zapnout knoflík na kalhotách nebo rozepnout zip, jak si umýt / usušit ruce a jak si po toaletě upravit oblečení.
6. Zajistěte na toaletách nerozbitné zrcadlo po celé délce stěny, aby si dítě mohlo zkontrolovat svůj vzhled.
7. Vezměte v úvahu všechny problémy, které mohou dítěti bránit v používání toalety ve škole, jako je přítomnost vysoušeče rukou, hlasitě splachující toalety nebo nepříjemné pachy.

PŘECHODY

Přechody jsou pro jedince s WS obzvláště obtížné (např. kvůli jejich úzkostem, kognitivní nepružnosti a jejich silným sociálním vazbám). Může jít o změny v rámci školního dne (např. z práce v celé třídě na práci ve skupině, z vyučovací hodiny na oběd), o změnu ročníku a třídy a o přechod ze základní školy na vyšší stupeň. Tato kapitola se zaměří na všechny tyto přechody a na různé způsoby podpory adaptace.

Denní přechody v rámci školy

- Děti s WS mají rády strukturu a často jsou nervózní, když dojde ke změně prostředí. Kromě toho mají potíže s chápáním pojmu času, a proto je pro ně obtížnější předvídat, kdy se něco stane. Přechody jsou pro ně proto často obtížné.
- Názorné pomůcky jako například nakreslený rozvrh hodin (co se kdy stane) mohou pomoci, stejně tak jako pravidelné třídní rutiny.
- Děti s WS se mohou bez jasných instrukcí, co se bude dít dál, ztratit, proto si ověřte, zda chápou, kam mají jít nebo co mají dělat. Napište na tabuli klíčová slova, aby si je dítě mohlo v případě potřeby zkontrolovat.
- Jasné upozornění, například pětiminutové hlášení před změnou, může dítě informovat nebo mu připomenout, co se bude dít dál.
- Pokud přecházíte z výuky celé třídy na skupinovou nebo individuální práci, informujte žáky o tom, co mají dělat a jak dlouho na to mají. Pokud dítě s WS není schopno odečíst čas, může být užitečné říci "až velká ručička dojde k číslu šest" apod. Napište na tabuli číslo stránky a/nebo klíčové pokyny a pravidelně je aktualizujte: "zbývá ti pět minut", "zbývá ti jedna minuta", "teď bys měl dokončit větu" atd.

Nejlepší tipy pro každodenní přechody v rámci školy

1. Dejte dítěti rozpis toho, co se bude během školního dne nebo týdne dít. Je třeba najít rovnováhu, protože signalizace určitých událostí by mohla vyvolat úzkost, ale mít obecný přehled může dítěti pomoci cítit se psychicky připravené (a tím snížit úzkost).
2. Názorný rozvrh může pomoci rozčlenit budoucí události a také podpořit samostatnost (protože si mohou názorný rozvrh kdykoli sami zkontrolovat). Je důležité podporovat samostatnost při učení zvládání úzkosti v souvislosti se změnami.
3. Používejte "kartičku změny", která signalizuje neočekávané změny v rozvrhu (např. červené kolečko, které se umístí nad místo v rozvrhu).
4. Pokud je dítě náhlou změnou rozvrhu obzvláště rozrušeno, dejte mu možnost a volbu zůstat ve třídě a pod dohledem dokončit úkol místo toho, aby šlo na novou aktivitu.
5. Uklidněte dítě, když dojde k neočekávaným změnám (opět, někdy může potřebovat jen povzbudit nebo obejmout!).

Přechody z ročníků

- Na konci školního roku by se dítě mělo, pokud je to možné, seznámit se svým vyučujícím pro následující rok, a mělo by vědět, který asistent s ním bude pracovat.
- Dítě by mohlo dostat fotografii učitele, asistenta a nové třídy. Umístění jména či fotografie dítěte na věšák nebo označení místa, kde by mohlo sedět, může být také užitečné, aby se zmírnila úzkost a dítě mělo pocit, že do příští třídy bude patřit.
- Dítě by mělo mít možnost klást novému učiteli / asistentovi otázky, aby se zmírnily jeho případné obavy. Pokud bude mít dítě před letními prázdninami pozitivní interakci s učitelem / asistentem pravděpodobně se bude cítit klidnější.
- To, že bude mít dítě v nové třídě své oblíbené činnosti nebo pomůcky, v něm pravděpodobně také vyvolá pocit nadšení z nového školního roku.

Nejlepší tipy pro přechody z ročníků

1. Vzhledem k tomu, že děti s WS vykazují celkové vývojové opoždění, může být užitečné, aby dítě opakovalo ročník (se souhlasem rodičů). Nejlépe se to dělá v prvních ročnících nebo v přípravné třídě. Může to zajistit, že získají pevné znalosti základních dovedností a kompetencí, které se v dané vývojové fázi očekávají.
2. Učitelé mohou využívat zdroje a výukové materiály z dřívějších ročníků, aby zajistili důkladné upevnění znalostí.
3. Promluvte si s předchozími učiteli, abyste zjistili, co u dítěte s WS fungovalo nebo nefungovalo (můžete použít šablonu **Profilu dítěte** na konci Pokynů). Budoucí učitelé mohou dokonce jít do předchozí třídy na náslech, aby zjistili specifické potřeby, silné stránky a zájmy dítěte a také to, jak nejlépe ho učit.
4. Noví učitelé, asistenti a další zaměstnanci školy by měli být informováni o dítěti s WS (protože dítě přichází do kontaktu i s dalšími zaměstnanci). Užitečné by mohlo být uspořádání celoškolské porady nebo setkání.
5. Při ročním hodnocení nebo při přechodu do nové třídy umožněte dítěti, aby samo prezentovalo své silné a slabé stránky, zájmy a potřeby.
6. Děti s WS se obávají přechodů a rády by měly informace (jméno a fotografii) o tom, kdo budou jejich noví učitelé a asistenti, kdo jsou ostatní děti v jejich třídě.

Opakování ročníku může být pro dítě užitečné, aby si osvojilo základy. Nejlepší je však omezit tuto praxi pouze na první ročníky a vyhnout se tomu, aby děti opakovaly více než jeden ročník. Jakékoli další opakování může omezit získávání samostatných dovedností dítěte a příliš zvětší věkový rozdíl mezi dítětem a jeho vrstevníky. Vzhledem k tomu, že sexuální chování se vyvíjí v období rané puberty, bylo by nevhodné, aby 14leté dítě bylo ve třídě s 11letými dětmi.

Přechod z jedné školy do druhé

- Je důležité, aby rodiče a učitelé spolu otevřeně a pravidelně komunikovali, pokud se předpokládá, že dítě bude měnit školu. Může se jednat o přechod z mateřské školy na základní školu, ze základní školy na střední školu, ze základní školy na praktickou školu nebo o přechod z běžné školy na speciální školu v průběhu základního vzdělávání.
- Přestože přechod na nižší, střední nebo vyšší stupeň vzdělávání může přinést nové příležitosti v podobě větší samostatnosti a nových témat ke studiu, přináší také mnoho strachu z neznámého, pokud jde o kamarády, nové učitele a nové prostředí.
- Ukázalo se, že děti s WS mají zvláštní obavy z toho, kdo bude v jejich třídě, a také z toho, jak bude vypadat jejich nové školní prostředí. Mohly by se zúčastnit prohlídky školy, seznámit se s novými učiteli/ asistenty a mít kamaráda ze starší třídy, který by na ně dohlížel. Zajistěte plánec nové školy ve smyslu fotografií různých místností a personálu.
- Ačkoli děti s WS vykazují před přechodem do nové školy nebo na začátku přechodu vysokou úzkost, tyto obavy často během prvních týdnů v novém prostředí opadnou.

Nejlepší tipy pro přechod z jedné školy do druhé

1. Rodiče by měli navštívit řadu škol, setkat se s řediteli a/nebo výchovnými poradci, pokud je to možné, a probrat s nimi podporu, kterou mají pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami.
2. Promluvte si s předchozími učiteli, abyste zjistili, co u dítěte s WS fungovalo nebo nefungovalo (můžete použít šablonu Profilu dítěte na konci Pokynů). Učitelé mohou dokonce chtít pozorovat bývalé učitele a asistenty, aby zjistili konkrétní potřeby, silné stránky a zájmy dítěte a také to, jak nejlépe učit konkrétní dítě.
3. Pro informování nových učitelů/ asistentů, ale i ostatních zaměstnanců může být užitečné uspořádat celoškolní poradnu nebo setkání (i děti s WS mohou přijít do styku s ostatními zaměstnanci).
4. Umožněte dítěti, aby samo prezentovalo své silné a slabé stránky, zájmy a potřeby.
5. Děti s WS se obávají přechodů a rády by měly informace (jméno a fotografii) o tom, kdo budou jejich noví učitelé / asistenti, kdo jsou ostatní děti v jejich třídě.
6. Ideální by byl systém podpory od spolužáků (buddy systém), kteří by dítěti pomohli uspořádat jeho věci při přechodu ze třídy do třídy v nové škole.
7. Děti s WS nám sdělily, že by chtěly mapu nové školy, která by jim ukázala, kde jsou toalety, kde je jídelna a co dělat, když je vám špatně. Mapa by měla být opatřena fotografiemi, které by ukazovaly skutečné místnosti a osoby, aby si dítě mohlo vytvořit citový vztah k nové škole.

TYPY ŠKOL A POTŘEBNÁ PODPORA

- Nelze říci, že by jeden typ školy (např. běžná škola, škola pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami) byl pro děti s WS výhodnější než jiný, protože každé dítě a školní prostředí je jiné.
- Jak běžné školy, tak školy pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami mají své výhody a nevýhody. Níže najdete seznam obecných předností a nedostatků obou typů škol. Mějte na paměti, že to, do jaké míry je jeden typ lepší než druhý, bude záviset na kombinaci potřeb a preferencí dítěte.
- Výběr školy by měl být realizován na základě poznání samotné školy (velikost a umístění), jejího vybavení, personálu (přístup k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, zájem o dítě a jeho potřeby, odhodlání dítě podporovat), stejně jako prostředí (sourozenci, doprava do školy atd.). Nezáleží na tom, jaký typ školy vyberete, ale na tom, kde mohou být potřeby dítěte nejlépe naplněny.
- Výzkumy ukazují, že většina dětí se WS zvládá běžné základní školy s dodatečnou podporou a že většina dětí přechází do speciální školy v posledních ročnících základní školy nebo při přechodu na další školu po ukončení základní školy. Přesto některé děti zvládají s individuální podporou i běžnou střední školu.
- Silné stránky a omezení různých typů škol jsou uvedeny níže na základě studie malého rozsahu provedenou Fionnualou Tynan (2014).

Běžné školy (hlavní vzdělávací proud)

Výhody

- Dítě se vzdělává se svými sourozenci a dětmi ze sousedství.
- Je velmi pravděpodobné, že dosáhne pokroku ve všech oblastech svého vývoje.
- Je pravděpodobné, že si najdou kamarády.
- Mají tendenci pozitivně ovlivňovat třídu z hlediska rozvoje sociálních kompetencí spolužáků.
- Napodobování vrstevníků je vzorem pro vhodné chování.
- V některých případech lze spolužáky využít k podporování vhodného chování, např. k povzbuzování nebo chválení dítěte.
- Někteří učitelé si jsou vědomi emocionálních spouštěčů a uplatňují podporu emočních potřeb dítěte.

Omezení

1. V mnoha případech je dítě vyučováno stejným způsobem jako jeho vrstevníci a jeho Individuálnímu vzdělávacímu plánu a speciálním vzdělávacím potřebám není vzdělávání ve větší míře přizpůsobeno.
2. Diferenciace učiva se obvykle zaměřuje na čtenářskou gramotnost a matematiku a je méně pravděpodobné, že k ní dochází ve všech předmětech. V některých případech diferenciace spočívá spíše v usnadnění nějakého úkolu ve třídě (např. méně psát), než aby vycházela z vývojové úrovně dítěte. Velmi záleží na jednotlivých učitelích.
3. Mnoho učitelů hlavního vzdělávacího proudu zmiňuje nedostatečnou aktivitu a zapojení dítěte. Aby dítě podávalo výkony a účastnilo se v práci se svými vrstevníky, je nutná vysoká míra podpory ze strany asistenta, obvykle v režimu 1:1. To může vést k přílišnému spoléhání se na podporu dospělých a ke snížení samostatnosti.
4. Horší hrubá motorika snižuje zapojení některých žáků do tělesné výchovy a do některých her o přestávkách.
5. Někteří učitelé si všímají, že dítě je pod tlakem, a mají z toho obavy, ale zároveň uvádějí, že si nejsou jisti, jak moc na ně mají tlačit.
6. Mnozí učitelé zaznamenávají rozevírající se nůžky mezi dítětem a jeho vrstevníky.
7. Většina škol nerozvíjí základní životní návyky. Ty často zařizuje (spíše než učí) asistent (toaleta, oblékání).

Speciální školství

(Patří sem speciální třídy při běžné škole nebo ve speciální škole)

Výhody

1. Učební profil dítěte je obvykle zohledněn, s vysokou úrovní diferenciací studijních úkolů v jednotlivých předmětech.
2. Bývá zde flexibilní obsah vzdělávání. Dítě s velkou pravděpodobností dělá pokroky ve všech oblastech svého vývoje, s vysokou mírou zapojení a účasti.
3. S dítětem není zacházeno jako se "zvláštním" nebo "odlišným", protože všichni žáci mají své potřeby. Asistenti pedagoga obvykle nejsou přidělováni jednotlivým dětem, což vytváří vyšší míru nezávislosti.
4. Vzdělává se s vrstevníky, kteří mají lepší nebo horší hrubou motoriku, takže jeho účast na aktivitách nebo hrách není omezena.
5. Je pravděpodobné, že si najdou kamarády.
6. Dítě má tendenci pozitivně působit na třídu, pokud jde o vzor dobrých sociálních dovedností.
7. Základní návyky jsou rozvíjeny v rámci školního vzdělávacího programu. Bývají řízeny třídním učitelem a podporovány asistentem pedagoga.
8. Učitelé si s velkou pravděpodobností uvědomují emoční spouštěče a uplatňují podporu emočních/behaviorálních potřeb dítěte.

Omezení

1. Bývá zde velká spádová oblast s menším počtem příležitostí setkávat se s vrstevníky ze třídy mimo školu (s výjimkou speciální třídy)
2. Může být nedostatek vhodných vzorů, někteří vrstevníci budou vykazovat nevhodné chování.
3. Chybí podpora vrstevníků při některých intervencích v oblasti chování. Chování jednoho dítěte ve třídě může být v rozporu s chováním ostatních dětí. Dítě s WS bývá rozrušeno vrstevníky, kteří křičí nebo jsou agresivní.
4. Ne všichni učitelé ve speciálních zařízeních mají další speciálně pedagogickou kvalifikaci.

Potřebná podpora ve škole

- Všechny děti s WS vyžadují každý den trochu / část výuky v režimu 1:1 v klidném prostředí nebo v oddělené místnosti. Mladší děti s WS v běžné základní škole vyžadují celodenní podporu 1:1, a to i během hry a jídla, kvůli zdravotním a bezpečnostním rizikům (bloudění, zakopávání, neuvědomování si nebezpečí, zakuckávání se, neschopnost otevřít obal a neschopnost samostatně zvládnout potřebu toalety). Dítě by však mělo vždy pracovat pod vedením učitele. Asistent pedagoga by neměl být zodpovědný za výuku dítěte ani za řízení jeho chování. Mělo by se tak dít po konzultaci s rodiči, třídním učitelem, speciálním pedagogem a výchovným poradcem.
- Ergoterapeut: Obraťte se na ergoterapeuta, abyste se informovali o nejlepším postupu nebo intervenci, která může pomoci dítěti zapojit se do školních a třídních aktivit s ohledem na jejich hrubou/jemnou motoriku a senzorické potřeby. Ergoterapeut bude nejlépe vědět, jaké prostředky použít (např. zda bude pro dítě přínosnější gymnastický míč než točící hračka?). V závislosti na místních podmínkách lze doporučení k návštěvě ergoterapeuta získat buď oslovením praktického lékaře nebo pediatra, nebo je třeba o ně požádat školu. Někteří rodiče již s ergoterapeutem spolupracují a mohou mít již vypracovanou zprávu nebo program.
- Logoped: Jedinci s WS mohou mít potíže se správnou výslovností slov, regulací hlasitosti vhodným používáním slov nebo strukturováním vět. Logoped je užitečný nejen pro tyto případy. Pokud dítě slintá nebo má ochablé rty/čelistní svaly, může mu logoped pomoci i s tímto problémem. Je prospěšné poradit se s logopedem, abyste vymysleli nejlepší plán pro daného jedince.
- Fyzioterapeut: Jedinci s WS mají nízký svalový tonus v důsledku delec genu elastinu. Z tohoto důvodu je pro ně přínosná fyzioterapie, která jim pomáhá s posilováním svalů, rovnováhou, držení těla a koordinací pohybů.
- Školní psycholog nebo psycholog ze speciálně vzdělávacího centra: Protože děti s WS mají komplexní potřeby (vzdělávací, sociální a zdravotní), je nutný dohled psychologa, zejména pro získání Podpůrných opatření a nastavení Individuálního vzdělávacího plánu.
- Klinický psycholog: Mnoho dětí s WS vykazuje vysokou míru úzkosti a od puberty často dochází k nárůstu úzkosti a poklesu pohody. Ačkoli většina malých dětí s WS je šťastná, vysoká úroveň úzkosti může časem vést k depresi. Existují určité důkazy, že kognitivně-behaviorální terapie může mladým dospělým s WS prospět. Proto může být pro udržení duševní pohody nutný zásah klinického psychologa.

DALŠÍ ZDROJE / KAM SE OBRÁTIT

Online zdroje

Nadace Williams Syndrome Foundation nabízí řadu informací a webinářů. Navštivte prosím: <https://williams-syndrome.org.uk/clinical-guidelines/>

Laboratoř pro vývoj dětí a poruchy učení provádí mezinárodně uznávaný výzkum Williamsova syndromu a pravidelně zveřejňuje blogové články týkající se podpory osob s WS: <https://blogs.ucl.ac.uk/cldl/>

WS-iReach je skupina mezinárodních výzkumníků, kteří se zabývají výzkumem WS a propagují nejlepší postupy založené na důkazech, které se vztahují ke vzdělávacím a psychosociálním dopadům a intervencím pro osoby s Williamsovým syndromem po celém světě.: <https://sites.google.com/view/ws-ireach/home>

Centrum pro vývojové poruchy na Durhamské univerzitě také nabízí řadu informací a podpory pro osoby s Williamsovým syndromem: <https://www.durham.ac.uk/research/institutes-and-centres/developmental-disorders/services/>

Willík – spolek pro Williamsův syndrom, z.s. – česká patientská organizace sdružující rodiny vychovávající dítě s Williamsovým syndromem, web: www.spolek-willik.cz

Spoločnosť Williamsovoho syndrómu – slovenská organizace sdružující slovenské rodiny s dětmi s Williamsovým syndromem, web: <http://www.spolws.sk/>

Knihy

Tynan, F. (2018). *WiSHES: Williamsův syndrom: holistické vzdělávací strategie*. Curriculum Development Unit, Mary Immaculate College.

Neurovývojové poruchy v průběhu života: Neurokonstruktivistický přístup (2012). Autoři: Emily K. Farran and Annette Karmiloff-Smith, Oxford University Press, 394 stran: Tato kniha obsahuje 18 kapitol, které popisují výsledky výzkumu týkajícího se profilu WS.

Podpůrné skupiny

Na Facebooku existuje řada podpůrných skupin zaměřených na Williamsův syndrom. <https://www.facebook.com/groups/WilliamsSyndromeProfessionals>: tato stránka na Facebooku je určena speciálně pro učitele a odborníky, kteří pracují s dětmi s WS.

Články a studie

Brawn G, Kohnen S, Tassabehji M, & Porter M. (2018). Funkční základní čtenářské dovednosti u Williamsova syndromu. *Dev Neuropsychol.*; 43(5):454-477. doi: 0.1080/87565641.2018.1455838.

Hudson, K.D. & Farran, E.K. (2013). Facilitace kreslení komplexních tvarů u Williamsova syndromu a typického vývoje. *Výzkum vývojových poruch*, 34 (7), 2133-2142.

10.1016/j.ridd.2013.04.004.

Kozel, B. , Barak, B., Ae Kim, C., Mervis, C. B., Osborne, L. R., Porter, M., & Pober, B. (prochází revizním řízením). Williamsův syndrom. Nature Reviews Disease Primes.

Články a studie - pokračování

- Laing, E., Butterworth, G., Ansari, D., Gsödl, M., Longhi, E., Panagiotaki, G., Paterson, S. and Karmiloff-Smith, A. (2002), Atypický vývoj jazyka a sociální komunikace u batolat s Williamsovým syndromem. *Developmental Science*, 5: 233-246. <https://doi.org/10.1111/1467-7687.00225>
- Marler, J. A., Sitcovsky, J. L., Mervis, C. B., Kistler, D. J., & Wightman, F. L. (2010). Sluchové funkce a ztráta sluchu u dětí a dospělých s Williamsovým syndromem: kochleární porucha u jedinců s jinak normálním sluchem. *American journal of medical genetics. Part C, Seminars in medical genetics*, 154C(2), 249–265. <https://doi.org/10.1002/ajmg.c.30262>
- Martens, M. A., Wilson, S. J., & Reutens, D. C. (2008). Přehled výzkumu: Williamsův syndrom: kritický přehled kognitivního, behaviorálního a neuroanatomického fenotypu. *Časopis pro dětskou psychologii a psychiatrii a příbuzné obory*, 49(6), 576–608. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2008.01887.x>
- Mervis, C. B., Robinson, B. F., Bertrand, J., Morris, C. A., Klein-Tasman, B. P., & Armstrong, S. C. (2000). Kognitivní profil Williamsova syndromu. *Možek a poznávání*, 44(3), 604–628. <https://doi.org/10.1006/brcg.2000.1232>
- Mervis, C. B. (2009). Vývoj jazyka a gramotnosti u dětí s Williamsovým syndromem. *Témata v oblasti jazykových poruch*, 29, 149-169. doi:10.1097/TLD.0b013e3181a72044
- Palikara, O., Ashworth, M., & Van Herwegen, J. (2018). Řešení vzdělávacích potřeb dětí s Williamsovým syndromem: poněkud opomíjená oblast výzkumu? *Časopis pro autismus a vývojové poruchy*, 48(9), 3256-3259.
- Thakur, D., Martens, M. A., Smith, D. S., & Roth, E. (2018) Williamsův syndrom a hudba: Systematický souhrnný přehled. *Hranice psychologie*, 14, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02203>
- Tynan, F. (2014). Zkušenosti s inkluzí ve vzdělávání : děti s Williamsovým syndromem v Irsku. *Doktorská práce*.
- Van Herwegen, J., Ashworth, A., & Palikara, O. (2018). Názory rodičů na zajištění speciálních vzdělávacích potřeb: srovnání mezi Williamsovým syndromem, Downovým syndromem a poruchami autistického spektra. *Výzkum v oblasti vývojových poruch*, 80, 102-111.
- Van Herwegen, J., Burchnell, E., & Palikara, O. (v přípravě). Přejít ze základní na střední školu: srovnání napříč syndromy.
- Van Herwegen, J., Ranzato, E., Karmiloff-Smith, A., & Simms, V. (2020). Základy matematického vývoje u Williamsova a Downova syndromu. *Časopis pro aplikovaný výzkum mentálního postižení*. 33(5), 1080-1089.
- Van Herwegen, J. & Simms, V. (2020). Matematický vývoj u Williamsova syndromu: Systematický přehled. *Výzkum v oblasti vývojových poruch*, 100:103609. doi: 10.1016/j.ridd.2020.103609

Deník každodenního učení

Doporučujeme používat tuto šablonu denně a zaznamenávat do ní své úvahy a poznatky týkající se toho, co v daný den s dítětem fungovalo. Tuto informaci můžete sdílet s rodiči a poskytnout jim tak aktuální informace o pokroku dítěte.

Datum:

Vyplnil:

Téma	Co dítě dělalo?	Jak dobře to šlo?	Na čem zapracovat příště
Matematika	(např. prosté sčítání (3+4))		(např. pokračujeme v počítání jednoduchých součtů pomocí počítadla)
Čtení			
Psaní			
Emoce a chování			
Ostatní			

Jakékoliv další dnešní připomínky:

Profil dítěte

Doporučujeme ji využít ke sdělení silných stránek a obtíží dítěte s WS dalším odborníkům, zejména v době přechodů.

Jméno dítěte:

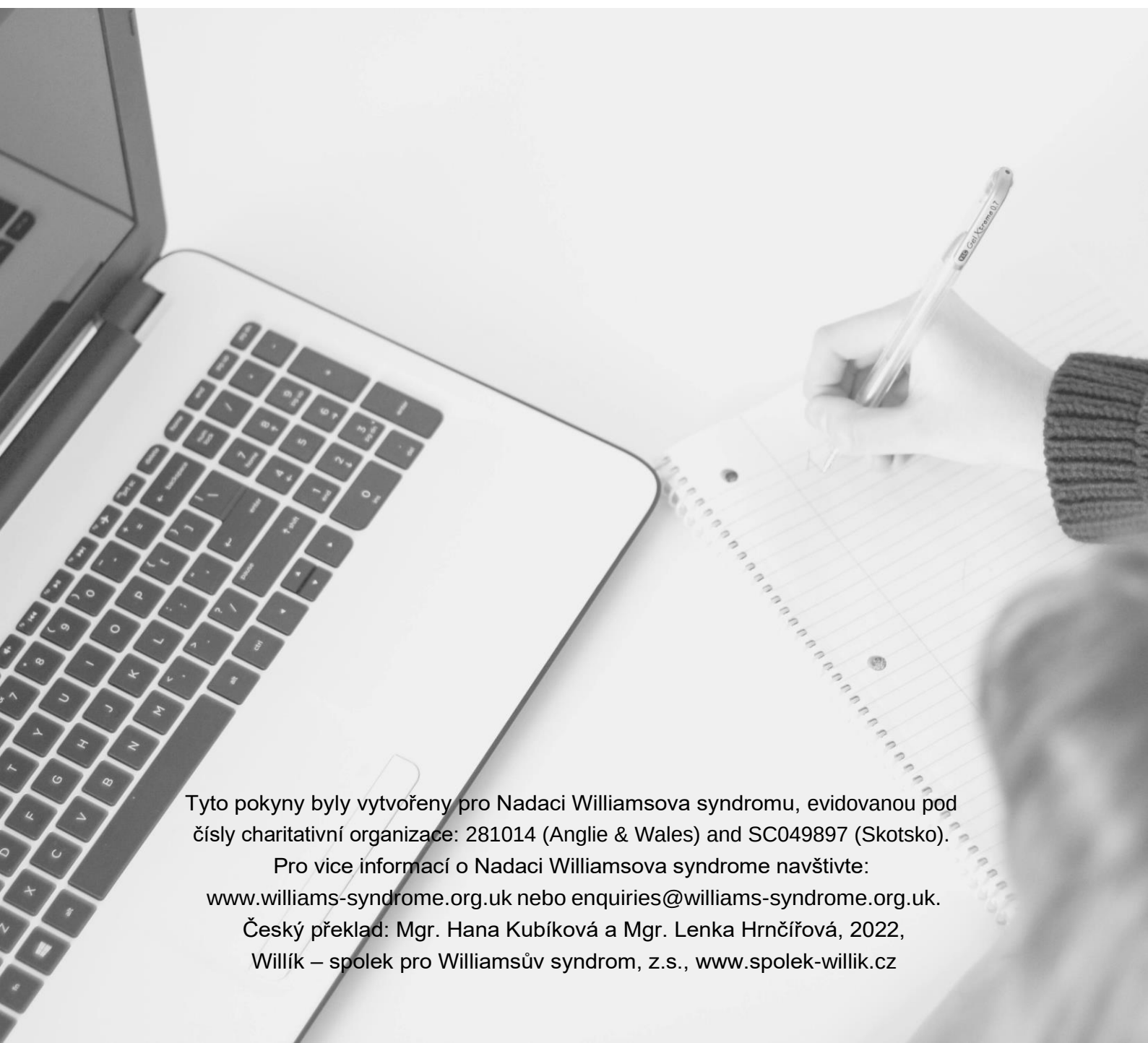
Datum revize:

Oblast	Silné stránky	Potíže	Co fungovalo	Co nefungovalo
Matematika				
Čtení				
Psaní				
Pozornost				
Zapojení				
Komunikace: mluvení, poslouchání, porozumění				
Myšlení a učení (včetně paměti)				

Oblast	Silné stránky	Potíže	Co fungovalo	Co nefungovalo
Tělesná výchova				
Vztah s vrstevníky				
Senzorické zpracování				
Úzkost a pohoda				
Samostatnost				

WILLIAMSŮV SYNDROM: POKYNY PRO PEDAGOGY

Fionnuala Tynan, Hyelin Kye a Jo Van Herwegen

Tyto pokyny byly vytvořeny pro Nadaci Williamsova syndromu, evidovanou pod čísly charitativní organizace: 281014 (Anglie & Wales) and SC049897 (Skotsko).

Pro více informací o Nadaci Williamsova syndrome navštivte:

www.williams-syndrome.org.uk nebo enquiries@williams-syndrome.org.uk.

Český překlad: Mgr. Hana Kubíková a Mgr. Lenka Hrnčířová, 2022,

Willík – spolek pro Williamsův syndrom, z.s., www.spolek-willik.cz